

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Žagar

**Mednarodno prostovoljstvo skozi perspektivo gostiteljskih organizacij in
skupnosti**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Žagar

Mentorica: prof. dr. Maja Bučar

**Mednarodno prostovoljstvo skozi perspektivo gostiteljskih organizacij in
skupnosti**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Hvala ...

... mentorici za veliko mero razumevanja, vse nasvete in spodbudo pri pisanju.

... sogovornikom iz brazilske organizacije CAIJ za deljenje njihovih izkušenj in mnenj.

... moji družini za skrb in podporo.

... prijateljem in sošolcem. Brez vas študentska leta ne bi bila tako zanimiva in uspešna.

... Borisu, ki me je znal na svoj način spodbuditi, da končam študij.

Magistrsko delo posvečam Ivani.

Mednarodno prostovoljstvo skozi perspektivo gostiteljskih organizacij in skupnosti

Mednarodno prostovoljstvo postaja pomembna mednarodna institucija. Prostovoljci se uveljavljajo kot pomembni akterji na področju razvoja. V obdobju, ki se večinoma osredotoča zgolj na merljive rezultate ali na zelo ozke definicije razvoja, nam mednarodno prostovoljstvo lahko odpre veliko širši pogled na razvoj. Njegovo preučevanje z vidika mednarodnih odnosov pa je bilo kljub izjemno hitri širitvi do sedaj v veliki meri prezrto. Velika večina dosedanjih (sicer maloštevilnih) raziskav se osredotoča na prostovoljce in pozitivne plati mednarodnega prostovoljstva. Izredno malo je kritičnih raziskav o njegovem prispevku na razvoj gostiteljskih organizacij in skupnosti, kjer prostovoljci delajo in služijo. V nalogi raziskujem pozitivne in negativne vidike mednarodnega prostovoljstva kot netradicionalne oziroma nefinančne oblike razvojnega sodelovanja. Pri tem me zanima predvsem, kako mednarodno prostovoljstvo dojemajo oziroma vrednotijo gostitelji mednarodnih prostovoljcev. Analizo literature dopolnjujem s študijo primera med gostitelji mednarodnih prostovoljcev v brazilski organizaciji CAIJ (*Centro Apoio Infanto-Juvenil* – Center za podporo otrokom in mladostnikom).

Ključne besede: razvoj, mednarodno razvojno sodelovanje, mednarodno prostovoljstvo, gostitelji mednarodnih prostovoljcev.

International volunteering through the perspective of host organisations and communities

International volunteering is turning into an important international institution. Volunteers are becoming recognized as important actors in the field of development. In times when we mostly focus on measurable results or very narrow definitions of development, international volunteering can open a much broader perspective on development. Despite its extremely rapid expansion, its research from the perspective of international relations has so far been largely ignored. The majority of (although limited) research so far has focused on the volunteers and positive sides of international volunteering. There is very little critical research about its contribution to the development of host organizations and communities where volunteers work and serve. In my thesis, I explore the positive and negative aspects of international volunteering as non-traditional/non-financial form of development cooperation. I am mainly interested in the perspectives of hosts of international volunteers. Literature analysis is complemented by case study among Brazilian organisation CAIJ (*Centro Apoio Infanto-Juvenil* – Children and adolescents support centre).

Key words: development, international development cooperation, international volunteering, hosts of international volunteers.

KAZALO

1 UVOD	8
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	8
1.2 STRUKTURA IN METODOLOGIJA MAGISTRSKEGA DELA.....	10
2 MEDNARODNO RAZVOJNO SODELOVANJE	12
2.1 OPREDELITEV RAZVOJA	12
2.1.1 Problematičnost pojma razvoj.....	12
2.1.2 Razvoj kot gospodarska rast	13
2.1.3 Premik k človeku	14
2.2 RAZLOGI ZA MEDNARODNO RAZVOJNO SODELOVANJE, NJEGOV NAMEN IN CILJI.....	16
2.3 NAČELA MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA SODELOVANJA	17
2.4 AKTERJI MEDNARODNEGA RAZVOJNEGA SODELOVANJA	19
2.4.1 Zasebni sektor	20
2.4.2 Civilna družba	20
2.4.3 Nevladne organizacije.....	21
3 MEDNARODNO PROSTOVOLJSTVO	23
3.1 ZGODOVINA MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA	23
3.2 MEDNARODNO PROSTOVOLJSTVO DANES	26
3.2.1 Definicije mednarodnega prostovoljstva	28
3.2.2 Oblike mednarodnega prostovoljstva	30
3.2.2.1 <i>Poslanstvo in cilji</i>	30
3.2.2.2 <i>Trajanje</i>	32
3.2.2.3 <i>Narava dela in dejavnost</i>	33
3.2.2.4 <i>Organiziranost in stopnja mednarodnosti</i>	34
3.2.3 Pošiljajoče organizacije in skupnosti	34
3.2.4 Prostovoljci	36
3.2.4.1 <i>Motivacijski dejavniki za prostovoljno delo</i>	37
3.2.4.2 <i>Koristi za prostovoljce</i>	39
4 POMEN MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA ZA GOSTITELJE.....	40
4.1 POZITIVNI VIDIKI MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA	42
4.1.1 Medkulturno razumevanje in globalna ozaveščenost	42
4.1.2 Razvoj zmogljivosti in prenos znanj	44
4.1.2.1 <i>Razvoj organizacijskih zmogljivosti</i>	46

4.1.3 Dopolnjevanje lokalnih virov	47
4.1.4 Partnerstvo	49
4.1.5 Gradnja odnosov in omrežij	50
4.1.6 Vir socialnega kapitala.....	52
4.1.7 Transparentnost in odgovornost.....	52
4.2 ŠIBKOSTI MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA	53
4.2.1 Evropocentrični odnosi oziroma oni vedo boljše kot mi	54
4.2.1.1 <i>Diskurz odvisnosti</i>	55
4.2.1.2 <i>Razvoj kot pomoč od zunaj</i>	56
4.2.2 Jezikovne ovire	56
4.2.3 Prostovoljstvo kot odraz povpraševanja, ne potreb	57
4.2.4 Omejene veščine in razumevanje lokalnega konteksta	58
4.2.5 Nerealna pričakovanja in nejasnost vlog	58
4.2.6 Nerecipročnost organizacijskih partnerstev	59
4.2.7 Spodkopavanje lokalnega razvoja.....	60
4.2.8 Izčrpavanje virov in časa.....	61
5 SKLEP	62
6 LITERATURA	66

SEZNAM TABEL

Tabela 2.1: Kategorije akterjev razvoja.....	19
--	----

SEZNAM KRATIC

BRICS	Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska, Južna Afrika
CAIJ	<i>Centro Apoio Infanto-Juvenil</i> – Center za podporo otrokom in mladostnikom
DAC	<i>Development Assistance Committee</i> – Odbor za razvojno pomoč
IMF	<i>International Monetary Fund</i> – Mednarodni denarni sklad
MDG	<i>Millennium Development Goals</i> – Razvojni cilji tisočletja
NVO	nevladne organizacije
ODA	<i>official development assistance</i> – uradna razvojna pomoč
OECD	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i> – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
SDG	<i>Sustainable Development Goals</i> – cilji trajnostnega razvoja
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation</i> – Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> – Program Združenih narodov za razvoj
UNV	<i>United Nations Volunteers</i> – Prostovoljci Združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi
ZPO	zasebne prostovoljne organizacije

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema

V mednarodnem prostoru se vse bolj uveljavlja novo orodje, ki se uporablja za mednarodno razvojno in humanitarno pomoč ter spodbujanje mednarodnega razumevanja – mednarodno prostovoljstvo. Mednarodno prostovoljstvo raste in narašča kot družbena institucija, vendar kljub izredno hitri širitvi še ni prejelo veliko kritične pozornosti (Lewis 2006, 9; Sherraden in drugi 2008, 395; Engel in Georgeou 2011, 298; Mangold 2012, 1493). Še manj je raziskav o prispevku mednarodnega prostovoljstva na razvoj gostiteljskih organizacij in skupnosti, kjer prostovoljci delajo in služijo (Perold in drugi 2012, 179).

Sektor globalne civilne družbe igra vse pomembnejšo vlogo v mednarodnem sodelovanju, še posebej ko državam spodleti pri spodbujanju miru, razumevanja in blagostanja v svetu. Tako danes globalna civilna družba daje glas skupinam, ki so bile poprej izključene iz razprav o globalnih zadevah (Sherraden in drugi 2006, 164–165). Ena izmed glavnih šibkosti razvojnih ciljev tisočletja je bila omejenost prepoznavanja omogočevalcev razvoja. Tako so bili že v prvem poročilu o razvojni agendi po letu 2015 kot pomembni deležniki v partnerstvu za razvoj izpostavljeni nevladni akterji – civilna družba, zasebni sektor, človekoljubne organizacije in drugi razvojni partnerji (UN Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda 2012, 36–46). Združeni narodi (ZN) sicer že dolgo promovirajo prostovoljstvo kot del mednarodnega razvojnega sodelovanja na področjih kot so zmanjševanje revščine, razvoj podjetništva, ohranjanje okolja ali kulturna izmenjava (Lewis 2006, 1). V enem izmed poročil o agendi po letu 2015 (ki je služilo kot podlaga za nadaljnja pogajanja) je takratni generalni sekretar ZN Ban-Ki Moon (znova) prepoznal prostovoljstvo kot močno orodje za implementacijo post-2015 agende (United Nations 2014, 131 tč.). Tudi vlade po celem svetu postajajo bolj pozorne na prostovoljstvo in ga poskušajo podpirati in spodbujati (Anheier in Salamon 1999, 45; Rhodes-Jiao 2009, 109). Mednarodno prostovoljstvo torej ni obrobno v globalni industriji pomoči. Kljub temu znotraj velikega obsega raziskav o pomoči in razvoju obstaja omejen obseg raziskav o mednarodnem prostovoljstvu.

Kot pojasnjuje Devereux (2008, 361), razvojni sektor kljub temu težko resno jemlje delo 'prostovoljcev' v industriji, ki jo vse bolj zaznamujejo mednarodni sporazumi, visoki proračuni, programi velikega obsega in profesionalizem. Sektor mednarodnega prostovoljstva pravzaprav sam prispeva k temu, saj ni neke javne refleksije, raziskav ali transparentne samokritike. Raziskovanje glede oblik, dosega, učinkovitosti in vplivov mednarodnega

prostovoljstva kot nastajajoče mednarodne institucije močno zaostaja in ne sledi njegovi rasti (Lewis 2006, 1; Sherraden in drugi 2006, 163; Sherraden in drugi 2008, 414). V mnogih pogledih prostovoljstvo (nasploh, ne zgolj mednarodno) uživa večji politični in kulturni ugled kot v preteklih desetletjih. Večja ozaveščenost hkrati prinaša tudi več kritičnih pogledov in prepoznavanje kompleksnosti izzivov mednarodnega prostovoljstva (Anheier in Salamon 1999, 43; Lewis 2006, 5).

Cowan in Shenton (1996, 28) opozarjata, da mora prostovoljstvo dobiti več pozornosti, saj je ta dejavnost zakoreninjena v zahodnih filozofskih tradicijah, zgodovini in kulturi ter igra legitimacijsko vlogo v mednarodnem sistemu razvojne pomoči. V obdobju, ki se večinoma osredotoča zgolj na merljive rezultate, npr. Razvojne cilje tisočletja (*Millennium Development Goals* – MDG) ali na zelo ozke definicije razvoja, nam lahko odpre veliko širši pogled na razvoj kot novo, moralno obveščeno vizijo globalne odgovornosti. V medijih pogosto zasledimo zgodbe navdušenih prostovoljcev, ki so na drugem koncu sveta spreminjali svet in sebe. Na drugi strani pa kroži po spletu tudi vse več ciničnih parodij na mednarodno prostovoljstvo, ki prikazujejo prostovoljce kot samooklicane mesijanske poslanca med ljudstvi, ki njihove 'pomoči' niti malo ne potrebujejo. Diprose (2012, 187) opozarja, da se je potrebno izogniti tako pretiranemu navdušenju zagovornikov kot cinizmu kritikov pri naslavljanju priložnosti in omejitev. »Če naj bo mednarodno prostovoljstvo transformativno, mora raje saditi dvome kot pripovedovati klišejske zgodbe o prostovoljskem heroizmu« (Hanson 2010). Potencialne probleme je potrebno jemati resno, saj lahko spodkopavajo napore, vložene v mednarodno prostovoljstvo oziroma razvojno sodelovanje. Samo raziskovanje lahko določi, ali je dodana vrednost mednarodnih prostovoljcev večja kot možna škoda, ki jo utegnejo povzročiti gostiteljskim skupnostim (Lough in drugi 2011, 122).

Kot ugotavljajo Sherraden, Lough in McBride (2008, 406), se prevladujoči del dosedanjih (sicer maloštevilnih) raziskav osredotoča na prostovoljce. Raziskav o vplivu mednarodnega prostovoljstva na gostiteljske organizacije in skupnosti, kjer prostovoljci delajo oziroma služijo, je malo. Mnogi opozarjajo na pomen raziskovanja s strani gostiteljskih skupnosti, saj dosedanje raziskovanje poteka skoraj izključno samo na Severu, od koder prihajajo prostovoljci (Baillie Smith in Laurie 2011, 547; Perold in drugi 2012, 179–180). Raziskave se tudi pretežno osredotočajo na pozitivne rezultate, na ta način pa se lahko vzdržuje ali celo pospešuje kulturno, politično in gospodarsko nadvlado 'prvega sveta' nad državami 'tretjega sveta' (Sherraden in drugi 2008, 407; Palacios 2010, 864; Vodopivec in Jaffe 2011). Za nadaljnje raziskovanje mnogi predlagajo kvalitativne raziskave z globinskimi intervjuji. Pomen kvalitativnih metod je v pridobivanju boljšega razumevanja dojemanja, vrednot in

prepričanj o mednarodnih prostovoljcih in njihovem prispevku (Perold in drugi 2012, 185). Devereux (2008, 363) pravi, da se uspeh večkrat meri v številu poslanih prostovoljcev kot v dejanskih rezultatih. Sherraden, Lough in McBride (2008, 415) opozarjajo, da je identifikacija vplivov in posplošenih ugotovitev velik izziv, predvsem zaradi velikih razlik v kontekstu prostovoljskih programov, prostovoljcev in skupnosti. Dosedanje raziskovanje se poleg tega pretežno osredotoča na območje Afrike in Azije, čeprav je prostovoljstvo prisotno po vsem svetu.

Mednarodno prostovoljstvo torej postaja pomembna mednarodna institucija. Prostovoljci se uveljavljajo kot pomembni akterji na področju razvoja. Preučevanje njihovega delovanja z vidika mednarodnih odnosov je bilo do sedaj v veliki meri prezrto. Prispevek naloge je v prikazu in analizi delovanja prostovoljcev kot akterjev mednarodnih odnosov. Cilj naloge je razumeti ta v svetu vse bolj obsežen pojav, opozoriti na potencialne koristi kot tudi šibkosti mednarodnega prostovoljstva ter v okviru zmožnosti magistrske naloge zapolniti določene vrzeli v dosedanjem raziskovanju, predvsem z rezultati, pridobljenimi preko intervjujev z osebami, ki so vpletene v mednarodno prostovoljstvo na strani gostiteljskih organizacij.

Magistrsko delo tako temelji na dveh raziskovalnih vprašanjih:

- Kateri so pozitivni vidiki mednarodnega prostovoljstva kot netradicionalne/nefinančne oblike razvojnega sodelovanja?
- Katere so šibkosti mednarodnega prostovoljstva kot oblike razvojnega sodelovanja?

Pri tem me bo zanimalo predvsem, kako mednarodno prostovoljstvo dojemajo oziroma vrednotijo gostitelji mednarodnih prostovoljcev in kakšna so njihova mnenja o mednarodnih prostovoljcih in njihovem prispevku na razvoj njihovih organizacij ter skupnosti.

1.2 Struktura in metodologija magistrskega dela

Uvodu sledi teoretsko-konceptualni okvir (drugo poglavje), kjer bom strnjeno analizirala mednarodno razvojno sodelovanje, vključno z definicijo, njegovim namenom, cilji in načeli, kar bo služilo kot podlaga za boljše razumevanje nadaljnje analize. Poglavje temelji na analizi in interpretaciji sekundarnih virov.

V tretjem poglavju bom najprej z zgodovinsko-razvojno metodo analizirala zgodovino mednarodnega prostovoljstva, saj je potrebno razumeti kontekst, znotraj katerega se je razvilo, in zakaj sploh je prišlo do njegove pojave (potrebe po njem). Sledila bo analiza mednarodnega prostovoljstva, kot ga poznamo danes, njegove definicije in pojavnih oblik z

namenom pojasniti, kaj mednarodno prostovoljstvo sploh je in v kakšnih oblikah se pojavlja.¹ Obstaja namreč več oblik mednarodnega prostovoljstva, tako glede na namen, kot na vrsto dejavnosti in naravo dela, organiziranost in trajanje.

V četrtem poglavju bom analizirala pomen mednarodnega prostovoljstva skozi prizmo gostiteljskih organizacij in skupnosti. Poglavje poleg analize in interpretacije sekundarnih virov temelji na intervjujih z osebami iz organizacije, kamor odhajajo prostovoljci. Ravno tako kot so bili v dosedanjem raziskovanju spregledani gostitelji prostovoljcev, tudi geografskemu področju Južne Amerike ni bilo namenjene veliko pozornosti. Zaradi tega bodo rezultati, pridobljeni preko intervjujev z gostitelji prostovoljcev na področju Južne Amerike, konkretnije Brazilije, predstavljali pomemben prispevek na raziskovalnem področju. Za preučevanje sem izbrala organizacijo CAIJ (*Centro Apoio Infanto-Juvenil* – Center za podporo otrokom in mladostnikom), ki je dnevni center za varstvo več kot 600 otrok in mladih. CAIJ sem za preučevanje izbrala zaradi raznovrstnosti trajanja in oblik dela tamkajšnjih prostovoljcev, kar bo omogočalo primerjavo med različnimi konteksti mednarodnega prostovoljstva. CAIJ iz brazilskega mesta Corumba namreč že od leta 1997 sprejema mednarodne prostovoljce iz številnih evropskih in južnoameriških držav, tako za kratkoročne kot dolgoročne projekte. Projekti trajajo od enega tedna pa vse do nekaj let. Ravno tako prostovoljci prihajajo v skupinah preko pošiljajočih organizacij in posamezno (Costa 2017). Čeprav bi v idealnih pogojih intervjuvala več posameznikov iz različnih organizacij in skupnosti iz več predelov sveta, se bom zaradi finančne in časovne omejitve ter dostopnosti osredotočila na to brazilsko organizacijo in tamkajšnjo lokalno skupnost. Intervjuje sem izvedla z vodjo organizacije, Luciene Costa, njenim pomočnikom, Pasqualom Forinom, in še dvema zaposlenima, Lucianom Goncalvesom in Antunom Sabljakom. Zaključno poglavje je rezultat analiz in intervjujev, kjer je podan odgovor na raziskovalni vprašnji.

¹ Mednarodno prostovoljstvo je presenetljivo problematičen koncept in izraz ostaja vir razprav (Engel in Georgeou 2011, 300). Sherraden, Lough in McBride (2008, 412) poudarjajo pomen poenotene terminologije ter metodologije, kar kaže na nezadostno raziskanost področja. Podobno nestrinjanje velja tudi za delitev mednarodnega prostovoljstva glede na poslanstvo in cilje, glede na naravo ter trajanje dela (npr. Devereux 2008, 360).

2 MEDNARODNO RAZVOJNO SODELOVANJE

V tem poglavju se bom najprej posvetila opredelitvi razvoja, saj gre za izredno kompleksen pojem, ki ima lahko veliko različnih pomenov. Razumevanje razvoja je namreč zelo pomembno pri umestitvi mednarodnega prostovoljstva v kontekst razvojnega sodelovanja in za ovrednotenje njegovega pomena. V nadaljevanju sledi analiza relevantnih vidikov mednarodnega razvojnega sodelovanja (razlogi, namen, cilji in načela). Zadnji del poglavja je posvečen analizi akterjev v mednarodnem sodelovanju, s poudarkom na zasebnem sektorju, civilni družbi in nevladnih organizacijah, ki so še posebej relevantni na področju mednarodnega prostovoljstva.

2.1 Opredelitev razvoja

2.1.1 PROBLEMATIČNOST POJMA RAZVOJ

Razvoj je izredno kompleksen in sporen pojem, njegovo razumevanje pa je vse prej kot enoznačno. Celotno strokovnjaki na področju razvojnih študij nimajo enotnega razumevanja, kaj pravzaprav razvoj pomeni, nakazuje in opisuje (Melber 2014, 1083). »Razvoj je tako koncept kot dejavnost« (Dickson 1997, 1). Kothari (2005, 5) trdi, da so medsebojni odnosi med teorijami, idejami in zgodovino razvojnih politik ter praks razlog, da je identiteta razvoja kot predmeta raziskovanja tako komplicirana in problematična. Kot razlaga Lewis (2006, 2–3), ideja o razvoju, ki je od pojava termina imel veliko različnih pomenov, od preprostega razumevanja napredka skozi gospodarsko rast do širših idej o razvoju človeških zmogljivosti, razdvaja ljudi. Za nekatere je ideal, h kateremu je potrebno stremeti, za druge pa je »uničujoč mit in zahrbtno propadlo poglavje v zgodovini zahodne sodobnosti« (Edelman in Haugerud 2005, 1).

Pojem razvoja se je začel pojavljati po drugi svetovni vojni. Temeljna predpostavka koncepta razvoja je bila potreba po odpravi revščine in izboljšanje blagostanja življenj običajnih ljudi. To naj bi bilo potrebno za spodbujanje gospodarskega, človeškega in političnega razvoja (Haynes 2008, 17). Kmalu pa je postalo jasno, da je razvoj mnogo bolj kompleksen pojem. Dickson (1997, 151) raje kot izraz razvoj namenoma uporablja izraz 'vprašanje razvoja', saj predpostavlja, da je razvoj v bistvu serija odprtih vprašanj, ne pa enotna, predvidljiva končna točka ali odgovor. Jasno je, da ni enostavnega odgovora ali zadovoljive definicije, kaj je razvoj. Kaj točno ga sestavlja, je neomejeno in kulturno

specifično. Poleg tega je razvoj tudi večplasten. Obstajajo politični, ekonomski, okoljski in kulturni vidiki, ki skupaj sestavljajo del vprašanja. Brez vsake od teh dimenzij je razvojna razprava omejena (prav tam, 152).

2.1.2 RAZVOJ KOT GOSPODARSKA RAST

Razvoj se je sprva navezoval na modernizacijo in napredek je bil sinonim za civiliziranje 'barbarov'. V tem smislu so začetne razvojne študije služile promociji zahodnega razvoja v kolonialnih območjih (Melber 2014, 1091). V obdobju tik po drugi svetovni vojni se je razvoj enačil z gospodarsko rastjo v povezavi s prostim trgovom (Thomas v Nastav 2014, 46). Z dekolonizacijo je državna suverenost uvedla nov in pomemben element v odnose Sever-Jug. Rodila je bi- in multilateralno razvojno pomoč ter sodelovanje, čeprav je še vedno sledila vzorcu enodimenzionalne poti modernizacije (Melber 2014, 1091).

»Večina razvojnih teoretikov pojem 'razvoj' povezuje s procesom ali stanjem, ki vodi iz stanja revščine in pomanjkanja« (Nastav 2014, 43). Tako se ga dandanes razume predvsem kot prizadevanja za zmanjšanje revščine in doseganje razvojnih ciljev tisočletja (prav tam). Yapa (v Nastav 2014, 43) pa opozarja, da je lahko revščina tudi umetno ustvarjen konstrukt. Materialno pomanjkanje, ki ga revni občutijo, je po njegovem mnenju oblika družbeno ustvarjenega pomanjkanja. Revščina tako »ne obstaja neodvisno od akademske razprave v zunanem svetu, ampak je razprava globoko zakoreninjena v ustvarjanju pojma revščine« (prav tam). Razvoj torej ni nujno povezan z revščino.

V razvojnih študijah še vedno prevladujejo ekonomisti in predpostavke, da rast, modernizacijo in napredek lahko merimo ter smiselno primerjamo, da se lahko oceni, katere države potrebujejo razvoj in koliko potrebujejo, da ujamejo bolj razvite. Ekonomska metodologija naj bi bila znanstvena in univerzalna. Domneva se torej, da obstaja enoten, nepristranski in univerzalno veljaven način merjenja razvoja (Dickson 1997, 86). »Vera v gospodarsko rast ostaja ultimativno načelo in zdravilo, neenakosti pa se povečujejo. Taka sprevrženost tako imenovanega razvoja, ki promovira nadaljnjo neenakost in družbene delitve, ne samo med državami ampak tudi znotraj držav, je žalitev za človeško blagostanje in varnost« (Melber 2014, 1093).

Po desetletjih prizadevanj razvojne pomoči milijoni ljudi po svetu še vedno živijo v revščini. Razvojna prizadevanja so bila preveč obremenjena z materialnimi vidiki gospodarske rasti, proces pa je prezrl vprašanja o kakovosti življenja, človeški varnosti in

mednarodni pravičnosti (Dickson 1997, 85). »Če je namen razvoja izboljšanje kakovosti življenj ljudi, potem moramo vedeti več o tem, kaj pomeni živeti smiselno življenje v določenem kontekstu. To ni enako v vsaki družbi. /.../ Ne gre samo za imeti, ampak tudi biti« (prav tam).

2.1.3 PREMII K ČLOVEKU

Skozi čas se je pojmovanje razvoja vendarle postopoma razširilo in tako danes govorimo o splošnem, družbenem razvoju ljudi v državah v razvoju, ki v dani situaciji niso sposobni zadovoljiti materialnih in nematerialnih potreb samostojno (Thomas v Nastav 2014, 46). Družbeno-gospodarski napredek vsebuje vse vidike življenj in dejavnosti vseh ljudi (Tisch in Wallace 1994, 8). Če se gospodarski razvoj lahko pojavi hitro (dober primer so države jugovzhodne Azije), pa družbene spremembe zahtevajo več časa (Tisch in Wallace 1994, 98).

»Človeško dostojanstvo je bilo odkrito kot relevantna kategorija, nanašajoč se na vsa človeška bitja po vsem svetu« (Melber 2014, 1092). Poudarek je torej na človeku. Pri tem je vloga razvitih držav ustvarjanje partnerstva z državami v razvoju in sicer z namenom zagotavljanja splošnega razvoja ter samozadostnosti, ob upoštevanju lokalnih posebnosti in želja (Nastav 2014, 46). Bistveni elementi razvoja so dati moškimi in ženskam moč, da v svoje življenje vnesejo pozitivne spremembe; osebna rast skupaj z javnim delovanjem; procesi in rezultati bojevanja z revščino, zatiranjem in diskriminacijo; ter uresničevanje človeškega potenciala (Eade in Williams 1995, 9). Sen (v Nastav 2014, 44) dodaja, da bi morali razvoj meriti s strani učinka na ljudi, ne zgolj kot spremembo njihovega prihodka, ampak splošneje, z vidika novih možnosti, ki jih pridobijo.

Melber (2014, 1084) predlaga, da na razvoj gledamo kot na izzive, s katerimi se soočamo pri trudu za izboljšanje življenj čim večjega števila ljudi. Pri tem bi nas morale voditi koordinate, načrtane s človekovimi pravicami, socialno pravičnostjo, enakopravnostjo in enakostjo, empatijo ter solidarnostjo. Dodaja tudi, da je razvoj tehničen izraz, ki nakazuje spremembe v katerokoli smer, tako pozitivno kot negativno. Podnebne spremembe, migracije in marginalizacija so na primer ravno tako elementi razvoja kot so bolj pozitivni učinki, ki se jih ponavadi povezuje z razvojem.

Fundacija Dag Hammarskjöld je od zgodnjih 70. let prejšnjega stoletja organizacija, ki raziskuje izzive dominantnim paradigmam v iskanju 'drugega razvoja' (*another development*) in deluje kot forum za tovrstne ideje. V enem izmed objavljenih prispevkov Johan Galtung

govori ne samo o materialnih vidikih človeškega življenja, ampak prenese poudarek na nematerialne potrebe oziroma vidike našega obstoja – občutek pripadnosti, ustvarjalnost, nove izkušnje, samouresničitev in srečo. Neomejene možnosti razvoja vidi v premiku od 'inerti' proti 'biti'. V tem vidi ključ do 'življenja s smislom', ki ga vidi kot proces človeške obogatitve, kjer je na primer sreča enega brez pomena, če s tem ne prispeva tudi k sreči drugih. Zagotavljanje prihodnosti za človeštvo in ostale ogrožene vrste zahteva spremembo miselnosti. Čas je za premik preko neoliberalnih paradigem, ki so prispevale h temeljnim tveganjem za prihodnost življenja na tem planetu (Melber 2014, 1085–1088).

Glavne komponente 'drugega razvoja' so:

- usmerjene k potrebam – skrb je namenjena izpolnjevanju tako materialnih kot nematerialnih potreb ljudi,
- endogene – rešitve se morajo pojaviti iz vsake družbe, raje kot da so vsiljene od zunaj,
- samostojne – vsaka družba se v prvi vrsti zanaša na svoje lastne moči in vire,
- okolju prijazne – pozorne so na omejitve lokalnih ekosistemov in svetovnih virov,
- temelječe na strukturalni preobrazbi – omogočajo sodelovanje in samo-upravljanje lokalnih, regionalnih in globalnih skupnosti (Hettne 1995).

Tudi vzpon držav BRICS (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska, Južna Afrika) je pomagal pri preusmeritvi pozornosti na temo človekovega razvoja. Če je včasih razvoj pomenil malo več kot gospodarski razvoj, posplošen pojem gospodarske rasti, pa koncept človekovega razvoja poudarja vidike človeškega življenja, ki gredo preko ekonomske dimenzije, vključno z zdravjem, izobrazbo, pismenostjo, družbenimi odnosi in kakovostjo življenja. Ideja o človekovem razvoju je, na kratko, široka kategorija, ki se osredotoča na družbeno stabilnost, varnost in relativno blaginjo, s politično, gospodarsko, družbeno, moralno in psihološko dimenzijo (Haynes 2008, 190).

Kot že omenjeno, obstaja težnja, da se razvoj osredotoča na dohodke – saj ga je tako lažje meriti kot izobrazbo, zdravje, okoljsko kvaliteto ali politično svobodo (Tisch in Wallace 1994, 18). Družbeno-gospodarski razvoj namreč ni enodimenzionalen. Ni enoznačen cilj, kjer se da napredek meriti z enostavno merljivo statistiko, kot je dohodek na prebivalca. »Različne vrste razvoja so pomembne za različne države, ki imajo različne baze naravnih in človeških virov in različne družbene ter politične strukture« (prav tam). Svetovna banka in Program ZN za razvoj (*United Nations Development Programme* – UNDP) so mnoga leta razvijali različne indikatorje razvoja. Kakovost življenja pa je kompleksna in izbira indikatorjev razvoja (kot so pismenost, umrljivost novorojenčkov, cestna omrežja, komunikacijska sredstva) lahko v najboljšem primeru zagotovi zgolj omejen pogled na posameznikovo ali družbeno

blagostanje. Razvoj je več kot vsota dohodkovne, zdravstvene, izobrazbene in drugih komponent. Interakcije med temi deli so lahko ravno tako pomembne kot deli sami, kakovost življenja pa ne more biti nikoli povsem kvantificirana (Tisch in Wallace 1994, 18–22). Razmerje med dohodkom na prebivalca in porazdelitev tega dohodka je eden od primerov nevarnosti osredotočanja na en sam indikator (prav tam, 40).

V pričujoči nalogi razvoja ne opredeljujem kot gospodarsko rast, ampak se osredotočam predvsem na nematerialne vidike človeškega življenja, kot jih poudarjajo zagovorniki 'drugega razvoja'. Učinek prostovoljstva na gospodarsko rast je zaradi zelo pomanjkljivih podatkov praktično nemogoče meriti. Poleg tega je ena bistvenih značilnosti prostovoljstva, da se osredotoča na posameznika in tako predstavlja človeški obraz razvoja. V ospredju so nematerialne potrebe, uresničevanje človeškega potenciala, pridobivanje novih možnosti in gradnja odnosov.

2.2 Razlogi za mednarodno razvojno sodelovanje, njegov namen in cilji

»V 20. stoletju je sodelovanje med bogatimi in revnimi državami glede vprašanj, ki presegajo državne meje, postalo bistveni element mednarodnih odnosov« (Tisch in Wallace 1994, 4). Haynes (2008, 15) kot ključen dejavnik izpostavlja proces globalizacije, zaradi ogromnih in rastočih gospodarskih, družbenih, kulturnih in političnih medsebojnih povezav držav. Pomen globalizacije v povezavi z razvojem se je povečal po koncu hladne vojne leta 1989, ki je prinesel nove in velike priložnosti za razvojna prizadevanja (prav tam, 42–54).

Področje mednarodnega razvoja se je pojavilo kot rezultat vsaj dveh različnih političnih procesov v senci hladne vojne: rekonstrukcija Evrope in končen razpad kolonialnih imperijev. Program za obnovo Evrope, poznan kot Marshallov načrt, je bil prvi eksperiment masovne in sistematčne tehnične ter gospodarske pomoči neodvisnim državam. Razpad evropskih kolonialnih imperijev je odprl nova področja tekmovanja med dvema velesilama. Tuja pomoč (tehnična, gospodarska in v večini primerov vojaška) je bila široko uporabljena kot orodje za gradnjo tako imenovanih sfer vpliva (Esteves in Assuncao 2014, 1776).

Vzpostavilo se je skupno razumevanje o pomenu razvoja in legitimnih načinih njegovega doseganja. To razumevanje je bilo sprejeto skozi koncept uradne razvojne pomoči (*official development assistance* – ODA) znotraj Odbora za razvojno pomoč (*Development Assistance Committee* – DAC) Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Cooperation and Development* – OECD) med letoma 1969 in 1972 (prav tam, 1777). ODA sestavljajo tokovi v države v razvoju in multilateralne institucije, ki jih

zagotavljajo uradne agencije, vključno z državnimi in lokalnimi vladami ali njihove izvršne agencije, vsaka transakcija pa mora izpolnjevati naslednje kriterije: a) glavni namen je spodbujanje gospodarskega razvoja in blagostanja v državah v razvoju, in b) je v osnovi koncesijska in vsebuje vsaj 25 odstotkov nepovratnih sredstev (Führer 1996, 24).

Namen razvojnih naporov naj bi torej bil izboljšanje življenj posameznikov in družb. Znanstveniki in državniki tako razpravljajo o vzrokih za revščino med in znotraj narodov in držav ter iščejo rešitve za odpravo revščine in spodbujanje gospodarske rasti (Tisch in Wallace 1994, 4). Večina ljudi si želi družbeno-gospodarskega napredka; na žalost pa nihče ne ve točno, kako ga doseči. Že stoletja bogatejše države pomagajo revnejšim z različnimi sredstvi, načini, cilji in rezultati (prav tam, 5). Na tem mestu se pojavlja vprašanje, zakaj je (bolj razvitim) državam sploh v interesu pomagati manj razvitim. Kot razlagata Tisch in Wallace (prav tam) je razvojna pomoč lahko altruistična ali sebična. Realizem izpostavlja, da države zagotavljajo pomoč samo, če lahko tako dosežejo svoje specifične sebične politične cilje, idealizem na drugi strani pa zagovarja, da ima pomoč altruistično moralno bazo – vlade in organizacije že dolgo zagotavljajo pomoč za humanitarne cilje. Bolj radikalne teorije trdijo, da je razvojna pomoč instrument za nadzor, ki se ga uporablja za vzdrževanje neenakih družbenih in političnih odnosov med in znotraj držav v svetovnem kapitalističnem gospodarskem sistemu. Pri politično motivirani pomoči, kjer je razvojna pomoč način za doseganje političnih ciljev, je cilj korist darovalca. Njej nasprotna je humanitarna razvojna pomoč, z namenom doseganja humanitarnih ciljev, kjer je cilj korist prejemnika. Izražen namen je dolgoročni gospodarski razvoj in družbene spremembe. Njen uspeh pogosto temelji na prijateljskih odnosih med nevladnimi izvajalci in domačimi skupnostmi (prav tam, 63–64). Osnovni zaključek skeptikov pri preučevanju razvojne pomoči v kritični teoriji razvoja je, da je namen pomoči toliko humanitaren kot je kolonialističen. Vendar pa je nagnjen k temu, da reproducira, če ne celo krepi, dominanten položaj Severa (Palacios 2010, 864).

2.3 Načela mednarodnega razvojnega sodelovanja

Na začetku 21. stoletja se je na področju mednarodnega razvoja pojavljalo vse več sporov o položaju donatorjev in praks donatorstva. Poleg tega so postali problematični temeljni cilji razvojnih politik in načini njihovega doseganja (Esteves in Assuncao 2014, 1781). V post-kolonialnem svetu je naraščalo prepričanje, da bodo tedanja načela, določena znotraj DAC, ohranjala trajne neenakosti med državami (prav tam, 1779). Kot razlaga Browne (2014, 1856) je imela razvojna pomoč malo vpliva na doseganje razvojnih ciljev tisočletja. Še več, pomoč

iz katerega koli vira ni bistvena pri doseganju le-teh. Če bi bila, bi obstajala jasna vzročna povezava med tokovi pomoči in dosežki razvojnih ciljev tisočletja. Mnoge države, ki že dolgo prejemajo visoke zneske razvojne pomoči, ostajajo med najrevnejšimi in z najslabšimi dosežki. Naraščalo je tudi prepričanje, da je pomoč in tehnična pomoč stanje v mnogih državah še poslabšala.

Leta 2005 so se tako na Drugem forumu na visoki ravni o učinkovitosti pomoči v Parizu kodificirala načela razvojnega sodelovanja. Ta 'reforma', poznana pod imenom pariška načela, je vsebovala pet načel:

- lastništvo države prejemnice nad razvojno agendo;
- uskladitev med prioritetami in cilji donatorjev ter partnerskih držav in večje zaupanje v njihove državne sisteme;
- koordinirani, poenostavljeni in usklajeni ukrepi med večimi donatorji;
- vzajemna odgovornost in
- upravljanje za rezultate.

Načelo lastništva je bil temelj deklaracije, ki je na vodilno mesto postavil države prejemnice pomoči in preobrazil tradicionalna nesorazmerja na področju razvojnega sodelovanja (Esteves in Assuncao 2014, 1781–1782).

Med letoma 2011 in 2012 je prišlo do nadaljnje spremembe paradigme v prevladujočih oblikah tuje pomoči in vsebinskem premiku moči znotraj sistema globalnega razvojnega vladanja. Osrednja točka je postala 'razvojna učinkovitost', ki gre preko golega financiranja (Mawdsley in drugi 2014, 27). Na Četrtem forumu na visoki ravni o razvojni učinkovitosti v Busanu je bil potrjen dokument Partnerstvo za učinkovito razvojno sodelovanje (*Busan Partnership for Effective Development Co-operation*), ki poudari štiri danes aktualna načela:

- lastništvo razvojnih prioritet držav v razvoju – države naj bi same definirale razvojni model, ki ga želijo implementirati;
- osredotočenost na rezultate – trajnostni vpliv naj bi bil gonilna sila v ozadju investicij in naporov v razvojni politiki;
- partnerstvo za razvoj – razvoj je odvisen od sodelovanja vseh akterjev in prepozna njihovo raznolikost in komplementarnost;
- transparentnost in deljena odgovornost – razvojno sodelovanje mora biti transparentno in odgovorno do vseh državljanov (OECD 2012).

Ta načela sprejemajo vsi udeleženi v razvojnem sodelovanju, od držav donatoric in prejemnic, mednarodnih organizacij, civilne družbe, zasebnega sektorja in drugih akterjev.

Široko sodelovanje cele vrste akterjev z različnimi odgovornostmi in skupnimi cilji je ena od prepoznavnih karakteristik tega partnerstva (prav tam).

2.4 Akterji mednarodnega razvojnega sodelovanja

Tisch in Wallace (1994, 53) kot akterje na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja navajata države donatorke, države prejemnice, fundacije, nevladne agencije, podjetja, zasebne organizacije prejemnice in posameznike.

Avtorja (prav tam, 92–94) kot eno od dilem socialno-gospodarskega razvoja postavljata vprašanje, kdo je najbolj primeren za implementacijo razvoja. Izbira izvajalcev namreč vpliva na nadzor in lastništvo razvojnega procesa ter rezultatov. Akterji so ključni za učinkovito doseganje revnih ljudi, ki so končni predvideni upravičenci razvoja.

Tabela 2.1: Kategorije akterjev razvoja

	Javni	Zasebni
Donatorji	- države - multilateralne agencije	- fundacije - posamezniki
Izvajalci	- vladne agencije	- zasebne prostovoljne organizacije (ZPO), nevladne organizacije (NVO) - svetovalna podjetja
Prejemniki	- države	- ZPO, NVO - posamezniki

Vir: Tisch in Wallace (1994, 54).

Sprva so na položaju darovalcev prevladovali razvojne agencije, ki so tako imele pravico govoriti in delovati v imenu mednarodnega razvoja – to pomeni voditi države prejemnice na globalnem jugu po z njihove strani opredeljeni poti razvoja. Donatorji so tako imeli (oziroma naj bi imeli) pravico voditi področje in določati, kaj in kako je potrebno delovati za doseganje razvoja in blagostanja. Po četrtem Forumu na visoki ravni o učinkovitosti pomoči v Busanu leta 2011 se poudarja pomen in hitrost sprememb v razvojni skupnosti. Naraščajoča kompleksnost zbuja vprašanja o prihodnosti razvojne arhitekture, ki je v zadnjih 40 letih

obsegala vodilne institucije kot so Mednarodni denarni sklad (*International Monetary Fund* – IMF), Svetovna banka, OECD in njegov DAC, ter številne organizacije ZN, poleg tega pa tudi bilateralne agencije v razvitih državah in državah v razvoju (Esteves in Assuncao 2014, 1775–1778). Esteves in Assuncao (prav tam, 1776) poudarjata pomen pojava sodelovanja jug–jug, ki je po njunem mnenju prispevalo k decentralizaciji področja mednarodnega razvoja, tako v smislu akterjev, ki jim je dovoljeno delovanje, kot praks, ki se smatrajo za legitimne.

2.4.1 ZASEBNI SEKTOR

Na že omenjenem četrtem Forumu na visoki ravni o učinkovitosti pomoči v Busanu leta 2011 so se vlade zavezale k večjemu sodelovanju z zasebnim sektorjem za doseganje razvojnih rezultatov in gospodarsko rast. Prepoznali so možnosti, ki jih zasebni sektor lahko doprinese k razvojnim prizadevanjem – inovacije, strokovno znanje, učinkovitost, dolgotrajne poslovne rešitve in verjetno najpomembnejše, finance. Seveda je zasebni sektor igral vlogo že pred tem, zdaj pa so bili prepoznani kot razvojni partnerji – akterji, ki prispevajo finance in izvajajo razvojne operacije. Hkrati igra zasebni sektor pomembno vlogo v razvoju preko filantropskih prispevkov, iniciativ korporativne družbene odgovornosti in prostovoljskih prizadevanj (Kindornay 2014, 60–61).

2.4.2 CIVILNA DRUŽBA

Pojem civilne družbe ostaja podobno sporen kot razvoj – mogoče še bolj, če vzamemo v obzir še nedavne debate o globalni civilni družbi. Tako kot razvoj ima mnogo pomenov in interpretacij. Civilna družba je pridobila na pomenu in vidnosti po 80. letih prejšnjega stoletja, ko so se pojavila protestna gibanja v Vzhodni Evropi. Od takrat se jo jemlje kot samoumevno kategorijo in politični dejavnik, ki gre preko organizacij civilne družbe in nevladnih organizacij – tako na lokalnem kot globalnem oblikovanju politik in postavljanju norm (Melber 2014, 1088). Člani civilne družbe imajo od 90. let prejšnjega stoletja možnost sodelovati v razpravah s sistemom ZN, na primer na konferencah v Copenhagenu, Rio De Janeiru, Kairu in Pekingu. Vendar pa je bil njihov vpliv omejen (prav tam, 1089).

Civilna družba je vse prej kot homogena in obsega zelo različne, če ne celo nasprotujoče si interese in sile. Čeprav je civilna družba pomembna sestavina vladanja, je v najboljšem

primeru vpliven katalizator in omogočevalec (prav tam, 1090). »Organizacije civilne družbe niso čudežna pot k razvoju, niti niso nadomestilo za odzivne, učinkovite države, sposobne doseči oprijemljive in trajne napredke v človeških življenjih. V praksi razvoj zahteva oboje« (Green v Melber 2014, 1090). Države ostajajo relevantne, če že ne odločilne, entitete v prihodnosti družb in blagostanja ljudi, ki sestavljajo te družbe (Melber 2014, 1091). Zato tudi ni namen pričujoče naloge spodkopavati pomena držav v razvojnem sodelovanju, ampak osvetliti še ostale vidike razvoja in pomen prispevka prostovoljcev.

2.4.3 NEVLADNE ORGANIZACIJE

NVO so dobile vidnejšo vlogo znotraj razvojnih študij v 80. letih prejšnjega stoletja kot posledica kritik tradicionalnih institucij in praks v mednarodni razvojni skupnosti. Videli so jih kot potencialno pomembne za transformacijo razvojnih praks (Lewis 2005, 203–204). Donatorji in razvojne organizacije so sčasoma spoznale, da je sodelovanje z udeležbo najboljši način za doseganje razvoja (Tisch in Wallace 1994, 99). Svetovna banka se je na začetku 90. let odločila, da bo vložila več truda v sodelovanje z NVO. Odločitev je temeljila na priznavanju omejenih kapacitet držav in trgov za zmanjšanje revščine, medtem ko imajo NVO posebne kompetence, kot so bližina revnim in zmogljivosti za gradnjo dostopa do storitev revnim. To je bil začetek obdobja eksplicitnega priznavanja pomena NVO (znotraj odvijajoče se neo-liberalne razvojne agende). Sledili so mnogi drugi dokumenti, npr. OECD-jev *Non-governmental Organisations and Governments: Stakeholders for development* leta 1993 (Lewis 2005, 204–205). NVO ostajajo pomembni akterji v sodobnem svetu, na področjih kot so razvoj, globalizacija in človekove pravice (prav tam, 216).

Nevladne organizacije in drugi deležniki so torej vse bolj vključeni v razvojno sodelovanje. Že leta 1992 na Svetovnem vrhu v Rio De Janeiru se je začelo veliko vključevanje NVO, ki so v Ekonomskem in socialnem svetu ZN dobile posvetovalni status. Agenda 21, rezultat konference v Rio De Janeiru, je prepoznala devet sektorjev kot glavnih kanalov, preko katerih se lahko državljani organizirajo in sodelujejo v mednarodnih prizadevanjih za doseg trajnostnega razvoja preko ZN – podjetja in industrija, otroci in mladina, kmetje, avtohtona ljudstva, lokalne oblasti, NVO, znanstvena in tehnološka skupnost, ženske in sindikati (Browne 2014, 1849).

NVO in ZPO (organizacije, ki jih primarno podpirajo zasebne donacije in za katere je bistvena motivacija služenje, ne dobiček) delajo z revnimi skupnostmi na lokalnem nivoju,

izvajajo projekte, ki jih države ne morejo ali nočejo izvajati preko bilateralnih in multilateralnih razvojnih programov (Tisch in Wallace 1994, 55). Fokus delovanja NVO je pomagati najrevnejšim segmentom družbe. Po navadi te organizacije niso vpletene v infrastrukturne ali tržno usmerjene razvojne projekte in njihove razvojne perspektive se zelo razlikujejo od bilateralnih ali multilateralnih, katerih poudarek je na varnosti in stabilnosti. Del motivacije je sprememba v neenakostih z neposrednim delovanjem na lokalni ravni (prav tam, 81).

»Sodelovanje nevladnih razvojnih organizacij pri spodbujanju razvoja in zmanjševanju revščine in lakote je postala velika značilnost mednarodne razvojne politike« (Bučar 2012, 83). Različni donatorji, od nacionalnih vlad, mednarodnih organizacij in posameznikov, se obračajo na NVO v upanju, da je njihov pristop bolj primeren za doseganje zastavljenih ciljev. Ne omejujejo jih birokratske formalnosti, zato lahko hitreje ukrepajo (prav tam, 83–84).

Nevladne organizacije so vse bolj sposobne oblikovanja in izvajanja razvojnih projektov. Zagotavljajo trajnostno izvajanje projektov kot rezultat njihovih lokalnih perspektiv, uporabo participativnih pristopov, potrebo po ponovni pridobitvi lokalne legitimnosti, in dolgoročno zavezanost specifičnim področjem ali problemom (Tisch in Wallace 1994, 126).

V tem poglavju smo analizirali razvoj in ugotovili, da nikakor nima enoznačnega pomena. Za umestitev prostovoljstva v kontekst razvojnega sodelovanja moramo razvoj raje kot gospodarsko rast razumeti v smislu izpolnjevanja nematerialnih potreb ljudi. Spoznali smo namen, cilje in načela mednarodnega sodelovanja. Tako bomo v nadaljevanju lahko razumeli pomen prostovoljstva na tem področju. Države oziroma mednarodne organizacije zagotovo ostajajo najpomembnejši akterji mednarodnega razvojnega sodelovanja, vedno bolj pa se jim pridružujejo tudi drugi akterji. Sodelovanje čim večjega števila akterjev je po naši oceni bistvenega pomena za zagotavljanje trajnosti razvojnih prizadevanj.

3 MEDNARODNO PROSTOVOLJSTVO

V tem poglavju bom najprej analizirala zgodovino mednarodnega prostovoljstva, saj je potrebno razumeti kontekst, znotraj katerega se je razvilo, in zakaj sploh je prišlo do njegove pojave (potrebe po njem). Sledila bo analiza mednarodnega prostovoljstva, kot ga poznamo danes, njegove definicije in pojavnih oblik z namenom pojasniti, kaj mednarodno prostovoljstvo sploh je in v kakšnih oblikah se pojavlja. Obstaja namreč več oblik mednarodnega prostovoljstva, različne oblike pa prinašajo različne rezultate. Poglavje zaključujem z analizo pošiljajočih organizacij in prostovoljcev, kar bo služilo kot podlaga za primerjavo koristi z gostiteljskimi organizacijami in skupnostmi.

3.1 Zgodovina mednarodnega prostovoljstva

Mednarodno prostovoljstvo je del širšega pojava, ki ga Smith (1990, 279) imenuje 'transnacionalno zasebno omrežje pomoči' organizacij in posameznikov, ki se ukvarjajo s premikom virov preko državnih meja za zmanjšanje trpljenja ljudi v krizah in za podporo revnim, da izboljšajo njihovo življenje na pomembne (vendar omejene) načine. »Mednarodno prostovoljstvo za razvoj je oblika prostovoljstva in ima dolgo zgodovino« (Devereux 2008, 359). Zgodovina mednarodnega prostovoljstva je vplivala na sodobne razvojne prakse, saj je mednarodno prostovoljstvo pogosto prehodna točka za sodelovanje v tako imenovani 'razvojni industriji'² (Baillie Smith in Laurie 2011, 548). Prostovoljski programi so bili tako v zgodovini vadbišče za razvojno industrijo (Engel in Georgeou 2011, 300).

Mednarodno prostovoljstvo je zgodovinsko umeščeno, Evropa pa ima pri tem najdaljšo tradicijo (Sherraden in drugi 2006, 174). V Evropi se je razvoj prostovoljstva začel s spreminjajočimi odgovornostmi države in Cerkve za dobrobit prebivalstva ter z dejavnostjo dobrodelnih društev (Gaskin in Davis Smith v Lewis 2006, 1). Kot najpogostejši mejniki v razvoju mednarodnega prostovoljstva se omenjajo kolonialno obdobje, ustanovitev Rdečega križa in povojna obnova Evrope.

Zametke mednarodnega razvojnega prostovoljstva najdemo v krščanskih misijonarjih in kolonialnih administratorjih (Engel in Georgeou 2011, 299). »Misijonarske družbe, verski redi in druge oblike verskih organizacij že nekaj stoletij delujejo mednarodno, sploh pa od

² Izraz razvojna industrija se uporablja za skupno poimenovanje prevladujočih akterjev, ki delujejo na področju razvoja (predvsem mednarodne organizacije in vlade razvitih držav) in je tarča pogostih kritik. Hancock (v Powell in Seddon 1997, 3) razlaga, da jo je časnik *Wall Street Journal* nekoč poimenoval kot največjo birokracijo v zgodovini, posvečeno mednarodnim dobrim delom.

začetka 20. stoletja, ko je evangeličansko gibanje začelo preplavljati Združene države Amerike (ZDA) in Evropo« (Anheier in Salamon 1999, 45). Anheier in Salamon (prav tam) vidita ustanovitev Rdečega križa leta 1864 kot ključni trenutek v rasti prostovoljstva preko meja Cerkve, države (npr. prostovoljne vojske in delavski tabori) in lokalnih skupnosti (npr. vzajemna pomoč in skrb), s tem pa prostovoljstvo postane mednarodno. Rdeči križ je bil več kot sto let glavni pobudnik pri organizaciji prostovoljcev za humanitarno pomoč. Drugo vrsto mednarodnega prostovoljstva lahko najdemo v osvobodilnih gibanjih 19. in 20. stoletja. Gibanja za mednarodno solidarnost so vodila, na primer, v rekrutacijo prostovoljcev iz Velike Britanije in drugih delov sveta v pomoč odporu proti fašizmu v Španiji (Daftary in McBride 2004).

Kot razlaga Devereux (2008, 359), se je neodvisno mednarodno prostovoljno delo začelo s kratkotrajnimi delovnimi tabori za obnovo Evrope po prvi svetovni vojni in pomočjo prebivalcem na prizadetih območjih v Indiji in drugih državah v razvoju v 30. in 40. letih 20. stoletja, spet drugi pa izpostavljajo vlogo mednarodnih delovnih taborov, ustanovljenih po drugi svetovni vojni. Podpora za mednarodno razvojno prostovoljstvo je močno povezana z vzponom 'razvojnega projekta' na splošno, ki se pogosto povezuje s Trumanovim govorom štirih točk v letu 1947 (Engel in Georgeou 2011, 299). Njegov komentar, da bi morali miroljubnim ljudstvom dati dostop do koristi tehničnega znanja, da bi jim pomagali uresničiti njihove aspiracije po boljšem življenju, naj bi neposredno nagovarjal oziroma govoril o ustanovni misiji ene prvih pošiljajočih organizacij prostovoljcev, *Peace Corps*, katere namen je bil zagotoviti 'zainteresiranim državam' izkušene oziroma usposobljene posameznike. *Peace Corps* je bil ustanovljen v ZDA leta 1961, *Australian Volunteers Abroad* (danes *Australian Volunteers International*) leta 1963, druge države pa so sledile temu zgledu (prav tam).

Po drugi svetovni vojni, ko se je z ustanovitvijo ZN in novega okvirja za mednarodno razvojno pomoč oblikoval odnos med revnimi in bogatimi državami, se je z Washingtonskim in post-Washingtonskim konsenzom začelo spodbujanje delovanja civilne družbe, kar služi neoliberalni agendi minimiziranja vloge države v družbi (Lewis 2006, 2; Engel in Georgeou 2011, 302–303). ZN so že leta 1948 ustanovili Koordinacijski odbor za mednarodno prostovoljsko delo (*Coordinating Committee for International Voluntary Service*) znotraj UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation* – Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo), vendar so šele v 70. letih 20. stoletja začeli z iniciativo lastnega pošiljajočega programa prostovoljcev (Engel in Georgeou 2011, 300). Leta 1971 je bil tako ustanovljen program Prostovoljci ZN (*United Nations Volunteers* –

UNV). ZN torej že dolgo promovirajo prostovoljstvo kot del mednarodnega razvojnega dela na področjih kot so zmanjšanje revščine, razvoj podjetništva, ohranjanje okolja ali kulturna izmenjava (Lewis 2006, 1). Poleg tega so začeli delovati programi s podporo vlad razvitih držav, ki so ponujali priložnosti za prostovoljstvo v državah v razvoju. Internacionalizacija prostovoljskih prizadevanj se je razvila predvsem ob širitvi nevladnih organizacij, aktivnih v razvojnem sodelovanju in pomoči v mnogih državah Afrike, Latinske Amerike in Azije (Anheier in Salamon 1999, 45).

Z ozirom na cilje in način delovanja mednarodnih prostovoljskih pošiljajočih organizacij obstaja veliko dokazov, da nanje v veliki meri vpliva zahodni razvojni diskurz. Kot razlagata Engel in Georgeou (2011, 301), je zgodovinsko gledano mednarodno razvojno prostovoljstvo vezano na tri glavne tradicije.

Prva tradicija je povezana s krščanskimi ideali dobroteljnosti. Številne religije so promovirale prostovoljstvo (in ga še vedno promovirajo), vendar je kombinacija zahodne post-razsvetljenske znanstvene zaverovanosti v linearni napredek oziroma razvoj s krščansko reformistično gorečnostjo in kolonializmom vplivala na rast preko-oceanskih krščanskih misij, med katerimi so mnoge imele 'razvojne' težnje (Moore McBride in Daftary 2005, 4). Druga tradicija je povezana z osredotočenostjo na samo-uresničitvi oziroma aktualizaciji posameznika kot predpogoju za njegovo delovanje. Ta tradicija se izraža v trditvah o dobrobitih prostovoljstva v smislu osebne rasti in vse bolj tudi utilitarističnih skrbeh za pridobivanje veščin in izkušenj. Poudarek na osebni rasti lahko povežemo tako z neoliberalnim individualizmom kot radikalnimi pristopi k razvoju, ki vidijo samo-uresničitev kot osrednjo točko v emancipatornem projektu. Tretja tradicija izhaja iz komunitarne filozofije, še posebej iz poudarka na dobrobiti skupnosti preko dobrobiti posameznika ter zavezanosti lokalnemu delovanju. Zadnji dve tradiciji potekata skozi sodobni razvojni diskurz in se, skupaj s krščansko tradicijo, nadaljujeta preko teorije modernizacije v neoliberalne razvojne teorije. V poslanstvu mnogih pošiljajočih organizacij prostovoljcev je vidno prepletanje teh treh tradicij (Engel in Georgeou 2011, 301–302).

Te tri tradicije so ključni zgodovinski okvir razvojnega prostovoljstva, v zadnjih treh desetletjih pa je na ideje razvojnega prostovoljstva imel močan vpliv neoliberalizem. Najbolj viden vpliv neoliberalizma je bil preko tako imenovanega Washingtonskega konsenza, ki je skupek hegemonskih načel, razvitih preko Svetovne banke, IMF in vlade ZDA v zgodnjih 80. letih 20. stoletja. Ta načela se osredotočajo na makroekonomsko stabilnost, usmerjenostjo navzven in domačo liberalizacijo (Chossudovsky 1997, 55–67). Neoliberalizem je spodbujal države darovalke in multilateralne organizacije, naj svoje vire usmerjajo preko NVO, ker naj

bi te spodbujale rast civilne družbe. Spodbujanje civilne družbe kot prostora za družbeno akcijo in organizacijo pa služi neoliberalni agendi minimiziranja vloge države v družbi (Engel in Georgeou 2011, 303). Tudi Baillie Smith in Laurie (2011, 545) govorita o tem, da mednarodno prostovoljstvo pooseblja ideje neoliberalizma o individualni avtonomiji, osebnem napredku in odgovornosti, hkrati pa se povezuje tudi s pojmi kolektivnega globalnega državljanstva, solidarnosti, razvoja in aktivizma.

Neoliberalizem s svojo zavezanostjo trgom in ekonomsko rastjo kot ključem zmanjševanja revščine je torej podpiral zahodno ODA od zgodnjih 80. let 20. stoletja. V tem kontekstu so avstralski prostovoljski programi, ki so odvisni od vladnega financiranja, postali vse bolj usklajeni z prevladujočimi programi pomoči in njihovimi (ideološkimi) narativami. Razvojne prostovoljce in strokovnjake v industriji pomoči tako lahko vidimo kot ključne posrednike neoliberalizma v državah v razvoju (Engel in Georgeou 2011, 302–303). Tudi Vodopivec in Jaffe (2011, 125) pravita, da lahko mednarodno prostovoljstvo v mnogih pogledih vidimo kot otroka neoliberalne dobe. Predstavlja tržno blago, v katerem se zlivajo koriščenje zunanjih virov, privatizacija in komodifikacija razvoja, strateško podkrepljena z razpravami o razlikah in altruizmu. Obstajajo pa znotraj sektorja mednarodnega prostovoljstva velike razlike in ne gre vseh projektov metati v isti koš.

3.2 Mednarodno prostovoljstvo danes

»Prostovoljstvo je star in hkrati nov pristop k razvoju, ki temelji na sodelovanju ljudi in vzajemnem dajanju in prejemanju« (United Nations Volunteers 2016b). Kljub relativno dolgi zgodovini, je v zadnjem času mogoče opaziti dramatičen porast obsega in oblik mednarodnega prostovoljstva (Lewis 2006, 4). Narašča tako število držav, ki so vključene v mednarodno prostovoljstvo, kot tudi število prostovoljcev in smeri. Poleg prostovoljstva Sever–Jug je tako na primer vedno več prostovoljcev iz držav globalnega Juga, ki odhajajo na prostovoljsko delo bodisi v države Juga ali Severa (Davis Smith v Lewis 2006, 5). Mednarodno prostovoljstvo danes podpirajo tako države, podjetniški sektor in nevladne organizacije, ki si vedno bolj delijo ideje o zmožnostih mednarodnega prostovoljstva, ki vpliva na globalno pravičnost (Baillie Smith in Laurie 2011, 545).

Baillie Smith in Laurie (2011, 546) trdita, da lahko razvoj mednarodnega prostovoljstva razumemo samo, če priznamo njegov odnos z mednarodnim razvojem skozi čas. Današnje mednarodno prostovoljstvo je bistveno drugačno od prejšnjih oblik. Če je še pred 30 leti delo v Afriki ali Aziji pomenilo obdobje dela v relativni izolaciji v oddaljenem in nepovezanem

prostoru, danes temu povečini ni več tako (Rockcliffe 2005). »Medtem ko globalne gospodarske in varnostne napetosti prevladujejo v časopisnih naslovih, mednarodno prostovoljstvo doživlja tiho širitev« (Sherraden in drugi 2006, 164). Točno število prostovoljcev ni znano, vendar pa naraščajoče število ljudi vseh starosti potuje na druge konce sveta z namenom opravljati mednarodno prostovoljno delo, kjer delajo z različnimi zmožnostmi in za različna časovna obdobja. »Vlade po celem svetu so vedno bolj pozorne na prostovoljstvo in ga poskušajo podpirati in spodbujati« (Anheier in Salamon 1999, 45). Kot ugotavlja Lewis (2006, 9), se zdi, da mednarodno prostovoljstvo raste in narašča v pomenu družbene institucije.

Mednarodne institucije, vključno s tistimi v sektorju globalne civilne družbe, so v razcvetu po koncu druge svetovne vojne. Igrajo vse pomembnejšo vlogo v mednarodnem sodelovanju, še posebej ko državam spodleti pri spodbujanju miru, razumevanja in blagostanja revnih po svetu (Sherraden in drugi 2006, 164). Danes globalna civilna družba daje glas skupinam, ki so bile nekdanj izključene iz razprav o globalnih zadevah (prav tam, 165). Z gotovostjo lahko trdimo, da se spreminjajo tako prakse kot razumevanje v skladu s širšim naborom dejavnikov v razvoju in globalizaciji. V skladu s tem pa narašča tudi prepoznavanje kompleksnosti izzivov znotraj mednarodnega prostovoljstva (Lewis 2006, 5).

Mednarodno prostovoljstvo se smatra kot alternativa prevladujoči obliki tržno naravnane razvoja (Lough in Carter-Black 2015, 210). Prostovoljci zapolnjujejo vrzel med razvojnimi akterji in vladami na eni strani ter prebivalstvom na drugi (United Nations Volunteers 2010, 5). V nasprotju z mnogimi oblikami tehnične pomoči, kjer imajo strokovnjaki le redko stik z lokalnimi skupnostmi, se razvojno prostovoljstvo pogosto osredotoča na sposobnosti ljudi preko daljšega sodelovanja in delovanja (Lough in Carter-Black 2015, 210). Tako »potencialno počloveči, kar je pogosto preprosto tehnični ali upravljalni proces« (Lewis v Lough in Carter-Black 2015, 210). Temelji na prepričanju, da posamezna mala dejanja skupaj lahko privedejo do velikih sprememb (UNDP Evaluation Office 2003, 6).

»Vlogo prostovoljstva v razvoju bi morali videti kot pomemben pristop, ki lahko prinese visoke donose v mnogih različnih kontekstih« (prav tam, 6). Čeprav ni edino orodje, pa lahko prostovoljstvo prispeva k implementaciji razvojnega modela, ki je resnično osredotočen na ljudi. Predstavlja dostop za sodelovanje večih glasov ljudi in dopolnjuje napore vlad za širjenje sodelovanja, krepitev odgovornosti in institucionalne odzivnosti na vseh nivojih za trajnostni razvoj (United Nations Volunteers 2015b, xix). Trajnosten razvoj namreč za svoj uspeh zahteva sodelovanje vseh skupin družbe. Ta pomembna lekcija iz MDG se odseva v Agendi 2030 za trajnostni razvoj, sprejeti septembra leta 2015. Vključuje 17 ciljev

trajnostnega razvoja (*Sustainable Development Goals – SDG*) in prepoznava, da je potrebno tradicionalne mehanizme za implementacijo dopolniti s participativnimi mehanizmi, ki omogočajo vključevanje prebivalstva. Agenda 2030 eksplicitno omenja prostovoljske skupine kot samostojne akterje med sredstvi za implementacijo agende (United Nations Volunteers 2016a, 24–26).

3.2.1 DEFINICIJE MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA

Mnogo je bilo poskusov definicije mednarodnega razvojnega prostovoljstva, vendar je presenetljivo problematičen koncept in izraz ostaja vir razprav – tako kot izraza razvoj in prostovoljec (Engel in Georgeou 2011, 300). Prostovoljstvo se razlikuje med kulturnimi skupinami in konteksti, lahko je neformalno ali priložnostno, v povezavi z različnimi pojavi, na primer versko dolžnostjo, političnim aktivizmom, mednarodno solidarnostjo, dobrodelnim delom ali strokovnimi pripravništvu (Lewis 2006, 4).

Kot pravita Anheier in Salamon (1999, 48–50), je definicija 'prostovoljstva' različna v različnih državah, kulturah, organizacijah in znanostih. V Izraelu, na primer, je prostovoljstvo tesno povezano s kulturno identiteto in skupnostjo kot nadomestkom za narodnost. V Avstraliji ali Veliki Britaniji je tesno povezan s konceptom prostovoljskega sektorja – del družbe, ki je ločen tako od gospodarskega kot javnega sektorja. Tako pojmovanje ima korenine v Lockovih konceptih samo-organizirane družbe zunaj omejitev države. Spet v drugih državah pojem prostovoljstva poudarja skupno delovanje za javno dobro.

Rdeči križ smatra prostovoljstvo za enega od svojih sedmih temeljnih načel, prostovoljce pa definira kot posameznike, ki grejo preko okvirjev plačane zaposlitve in običajnih odgovornosti, da bi prispevali družbi na različne načine brez pričakovanega dobička ali nagrade zaradi prepričanja, da so njihove aktivnosti koristne za skupnost ter hkrati za njihovo dobrobit. ZN podajo širšo definicijo prostovoljstva, in sicer kot prispevka posameznikov, ki je neprofitna, neplačana, nepoklicna dejavnost za dobrobit družbe kot celote. ZN torej vidijo prostovoljstvo primarno v njeni funkciji služenja. Prostovoljska dejavnost je zaželena bolj kot kdaj koli prej za reševanje na prednostnih področjih družbe, gospodarstva, kulture, humanitarizma in ohranjanja miru. V ekonomiji je prostovoljno delo precej problematičen koncept, ker ne obstaja njegova tržna cena. Posledično imamo zbranih malo sistematičnih informacij o prostovoljstvu na mednarodni ravni (Anheier in Salamon 1999, 49–50).

Generalna skupščina ZN je v letu 2001, mednarodnem letu prostovoljcev, podala tri osnovne kriterije prostovoljstva: svobodna volja brez prisile, finančna korist ni glavna

motivacija, poleg prostovoljca pa ima koristi še nekdo (Devereux 2008, 359). Pomislek o kulturni raznolikosti konteksta prostovoljstva je privedel do širitve definicije, ki naj bi vsebovala kulturno raznolikost dejavnosti. Med leti 2000 in 2010 je bil poudarek na dolžini in lokaciji – zunaj meja domače države. To je bil premik od prejšnjih definicij, ki so poudarjale pomen altruističnega namena in finančno žrtvovanje prostovoljca proti definiciji, ki prepozna kulturno raznolikost oblik in programov prostovoljstva. Tako se kaže trend kratkoročnih projektov, predvsem samofinanciranih prostovoljskih počitnic ali taborov, ki obsegajo raznolike programe in izkušnje vključenih udeležencev (Engel in Georgeou 2011, 300).

Kljub večim poskusom opredelitve mednarodnega prostovoljstva se v dosednji literaturi najpogosteje pojavlja Sherradenova definicija, ki je prostovoljsko službo opredelil kot organizirano obdobje znatnega sodelovanja in prispevka lokalni, nacionalni ali mednarodni skupnosti, podprto s strani javnih ali zasebnih organizacij, priznано in cenjeno s strani družbe, brez ali z minimalnim denarnim nadomestilom udeležencu (Sherraden in drugi 2006, 165; Sherraden in drugi 2008, 397; Sherraden v Baillie Smith in Laurie 2011, 547). V primeru mednarodnega prostovoljstva gre za delo preko mednarodnih meja, kjer udeleženci vsaj del časa služijo v drugi državi. »Ta definicija izključuje prostovoljstvo znotraj državnih meja, kot tudi vzajemno pomoč in vojaško službo« (Sherraden in drugi 2008, 398). Baillie Smith in Laurie (2011, 547) pa trdita, da sta opredelitvi 'znaten prispevek družbi' in 'cenjeno v družbi' problematična. Čeprav naj bi bili to temeljni premisi prostovoljstva in oblikujeta retoriko okrog njega, je realnost lahko pogosto drugačna.

V zadnjem desetletju pomanjkanje nadomestila ni več ključni element, vse bolj pa se uporablja izraz 'služba' (*service*). Ta izraz še najbolj ustreza izkušnji prostovoljcev, ki delujejo preko programov, ki jih financirajo donatorji, in kaže na vse bolj institucionaliziran okvir, znotraj katerega se pojavlja razvojno prostovoljstvo (Engel in Georgeou 2011, 300). Sherraden (2006, 165) kot nekakšen kompromis predlaga termin 'mednarodna prostovoljna služba', ki vključuje tako službo kot prostovoljstvo – ključen vidik razlikovanja, saj v prvi obstaja neka oblika nadomestila, v drugi pa ne. Sherraden, Lough in McBride (2008, 412) poudarjajo pomen poenotene terminologije ter metodologije, saj nesoglasja kažejo na nezadostno raziskanost področja.

Z namenom poenostavitve je v pričujoči nalogi uporabljen izraz mednarodno prostovoljstvo, ki ga opredeljujem po prevladujoči Sherradenovi definiciji. Zlasti me bo zanimal problematičen del te opredelitve, torej kakšen je prispevek mednarodnega prostovoljstva družbi in koliko je cenjeno s strani gostiteljev prostovoljcev.

3.2.2 OBLIKE MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA

V zadnjem desetletju je mednarodno prostovoljstvo doživelo porast v številu oblik, medtem ko je raziskovanje glede dosega, učinkovitosti in vplivov zaostalo (Sherraden in drugi 2006, 163). Mednarodno prostovoljstvo se pojavlja v mnogih oblikah in ga lahko razvrstimo po številnih dimenzijah. Dva osnovna tipa glede poslanstva in ciljev so programi, ki spodbujajo mednarodno razumevanje, in na drugi strani programi, ki zagotavljajo razvojno ali humanitarno pomoč. Programi mednarodnega prostovoljstva se nadalje razlikujejo po trajanju, naravi službe, vključno z skupinskimi ali individualnimi projekti, in dejavnostih, po obliki organiziranosti ter stopnji mednarodnosti.

3.2.2.1 Poslanstvo in cilji

Danes lahko mednarodno prostovoljstvo glede poslanstva in ciljev delimo na dva osnovna tipa: prostovoljno delo, ki spodbuja mednarodno razumevanje (mehka stran), in prostovoljno delo, ki zagotavlja razvojno ali humanitarno pomoč (trda stran) (Smith v Sherraden in drugi 2006, 165), čeprav se v praksi ta dva cilja po navadi prekrivata (Sherraden in drugi 2008, 400).

Mednarodno prostovoljstvo za mednarodno razumevanje vključuje programe, ki spodbujajo medkulturno razumevanje, globalno državljanstvo in mir v svetu. Običajno ne zahtevajo posebnih veščin, samo pripravljenost služiti in pomagati. Poudarek je na mednarodni izkušnji, civilnem delovanju, osebnem razvoju, zavezi prostovoljstvu in spodbujanju razvoja globalne ozaveščenosti med prostovoljci. Pogosto jih vodijo nevladne organizacije z zasebnimi viri, vključno z denarjem, zbranim med prostovoljci samimi (Sherraden in drugi 2006, 166). Med prostovoljci prevladujejo mladi in mladi odrasli. V prostovoljstvo za mednarodno razumevanje so večinoma vključeni nekvalificirani in neizkušeni prostovoljci, programi pa so oblikovani za ustvarjanje mednarodnih povezav, razvoj medkulturne občutljivosti in tolerance, povečevanje globalne ozaveščenosti, spodbujanje mednarodne solidarnosti in spodbujanje mednarodnega miru ter razumevanja. Pogosteje se izvaja v skupinah in za relativno kratka obdobja. Financiranje v glavnem prihaja iz zasebnih virov, organizacije, ki se ukvarjajo s tovrstnim prostovoljstvom, so običajno manjše in povezane v mednarodna omrežja (prav tam, 175).

Mednarodni prostovoljski projekti za razvojno in humanitarno pomoč pa se osredotočajo na znanje in izkušnje, ki jih prinesejo (večinoma starejši) prostovoljci, ki svoje strokovno znanje posredujejo skupnostim ali narodom, ki potrebujejo strokovno pomoč (prav tam, 168). Da lahko govorimo o tovrstnem prostovoljstvu, mora biti glavni cilj razvoj v državi gostiteljici prostovoljcev (Engel in Georgeou 2011, 297). Vplivi na mednarodno razumevanje tukaj niso prezrti, vendar so ti cilji sekundarni. Bistvene so veščine in prenos tehnologij, še posebej prispevek h rekonstrukciji in/ali trajnostnemu razvoju. Lahko so organizirani s strani vlad ali NVO. Pogosto jih financirajo zunanja ministrstva držav ali proračun za razvojno pomoč. Pri kratkoročnih skupinskih ali individualnih projektih gre v večini primerov za odgovore na naravne nesreče in zdravstvene projekte. Pri srednje- in dolgoročnih individualnih projektih pa gre običajno za delo strokovnjakov, ki delujejo vzporedno z lokalnim prebivalstvom (Sherraden in drugi 2006, 168). Kot že omenjeno, se obe obliki v praksi pogosto prepletata in jih ni mogoče enostavno opredeliti.

Ti dve glavni obliki mednarodnega prostovoljstva imata različne implikacije na naravo dela, obliko programa, financiranje in podporo, odnose z gostitelji, in vplive na prostovoljce in gostitelje (prav tam, 175). Prispevek prostovoljstva k razvoju je bil sicer dolgo časa zanikan (Engel in Georgeou 2011, 300). Po mnenju nekaterih lahko mednarodno prostovoljstvo zapolni vrzel med svetom strokovnjakov za razvoj in organizacij ter nestrokovnimi javnostmi, ki se ukvarjajo z idejami in praksami razvoja (Lewis 2006, 3). Spet drugi trdijo, da je napačno, če povezujemo mednarodno prostovoljstvo z razvojem. Pravijo, da mora biti opredeljeno kot solidarnost ali izobraževanje za razvoj in ne kot razvoj kot tak. Devereux (2008, 368) pa trdi, da sta ravno solidarnost in vzajemno učenje dve od ključnih sestavin mednarodnega prostovoljstva za učinkovito razvojno delo. »Če si želimo bistvenih sprememb v odnosih Sever–Jug in strukturah, potrebnih za omogočanje pravičnega razvoja v našem kompleksnem, soodvisnem in globaliziranem svetu, potem so lahko ravno mednarodni prostovoljci, ki se vrnejo domov, bistveni dopolnilni element« (prav tam). Majhni programi, ki spodbujajo prostovoljstvo za mednarodno razumevanje, so lahko bolj zakoreninjeni v globalno civilno družbo kot veliki projekti s podporo vlade za razvojno in humanitarno pomoč, saj slednji bolj verjetno odsevajo cilje držav donatoric in so bolj vezane na državne interese (Sherraden in drugi 2006, 178).

Mednarodno prostovoljstvo lahko spodbuja kritično mišljenje o razvoju, če je pozorno strukturirano. Koncept globalne odgovornosti nam pomaga umestiti pomen mednarodnega prostovoljstva v odnosu do razvoja in globalizacije (Lewis 2006, 9). V obdobju, ki se večinoma osredotoča zgolj na merljive rezultate (npr. MDG) ali na zelo ozke definicije

razvoja, lahko tak pogled odpre veliko širši pogled na razvoj kot novo, moralno ozaveščeno, vizijo globalne odgovornosti. »Glede na mešan napredek glede doseganja MDG, je primerno raziskovati, kaj lahko prispeva netržni mehanizem, kot je prostovoljstvo, še posebej dolgoročno, kot realističen in hkrati ustvarjalen način mobilizacije ljudi po vsem svetu za razvoj, ki temelji na zaupanju in razumevanju« (Devereux 2008, 358).

Devereux (2008, 358) in Lewis (2006, 2) govorita o mednarodnem prostovoljstvu kot človeškem odgovoru na neosebni tok globalizacije. V nasprotju s tradicionalnimi razvojnimi modeli, ki se zanašajo na strokovno tehnično podporo, se lahko mednarodni prostovoljci vključujejo v skupnosti na načine, ki razvijajo odnose, medosebno zaupanje in razumevanje, ki zagotavljajo alternativo tradicionalnim razvojnim strategijam (Sherraden in drugi 2008, 415). Najbolj pomembno, prostovoljstvo lahko dviguje ozaveščenost o in zavezo k boju proti obstoječim neenakim razmerjem moči, globoko zakoreninjenim vzrokom revščine, nepravilnosti in netrajnostnega razvoja. Na ta način ima mednarodno prostovoljstvo potencial kljubovati ekonomskemu in tehničnemu poudarku globalizacije v korist povezovanja ljudi na globalni ravni (Devereux 2008, 358).

Kot razlaga Lewis (2006, 3), lahko mednarodno prostovoljstvo zapolni vrzel med profesionaliziranim svetom razvojnih strokovnjakov in organizacij ter nestrokovno javnostjo, ki se ukvarja z idejami in praksami razvoja. Ideje o razvoju še vedno bistveno vplivajo na to, kako ljudje na Severu razmišljajo o ljudeh na Jugu, v mnogih primerih pa tudi na to, kako ljudje v revnih državah razmišljajo o sebi in preostanku sveta. Mednarodno prostovoljstvo lahko zagotavlja oprijemljive prispevke k razvoju v obliki veščin in prenosu drugih virov, še bolj pomembno kot to pa lahko spodbuja mednarodno razumevanje in solidarnost (prav tam).

Potencial mednarodnega prostovoljstva je v oblikovanju drugačnih javnih obrazov razvoja s strani široke palete civilne družbe in drugih razvojnih akterjev, ponuja možnost hitrih premikov v odnosih, ki trenutno oblikujejo razmerja med severom in jugom (na primer omogočanje priložnosti izven tradicionalnih odnosov darovalec in prejemnik), omogočanje jugu, da se bolje predstavlja, in oblikovanje odnosov, ki temeljijo na oblikah solidarnosti (Smith in Yanacopulos 2004, 661).

3.2.2.2 Trajanje

Glede na trajanje lahko projekte mednarodnega prostovoljstva delimo na kratkoročne, ki trajajo osem tednov ali manj, srednjeročne v trajanju tri do šest mesecev ter dolgoročne, pri

katerih gre za prostovoljno delo šest mesecev ali več (Sherraden in drugi 2006, 165). Čeprav narašča predvsem število kratkoročnih programov, je povprečno trajanje med šest in sedem mesecev ali več (Sherraden in drugi 2008, 404).

Trajanje vpliva na rezultate. Devereux (2008, 360) opozarja na pomen razlikovanja med programi, ki spodbujajo dolgoročno in kratkoročno delo. Sploh organizacije, ki spodbujajo 'gap year' prostovoljstvo (enoletni premor med srednjo šolo in univerzo) prostovoljstvo, je potrebno gledati kritično, saj spodbujajo volunturizem in delovanje za osebne koristi. Pri kratkoročnih programih so dolgoročne koristi za gostiteljske organizacije in skupnosti manj verjetne, hkrati pa taki programi bolj verjetno prispevajo h krepitvi stereotipov, saj prostovoljci z gostitelji preživijo premalo časa, da bi si o njihovem življenju in delu lahko oblikovali realnejšo sliko (Simpson 2004). Dolgoročno razvojno prostovoljstvo pa je vrsta mednarodnega sodelovanja, ki postavlja pod vprašaj strukture moči in gospodarstva, zato so prostovoljci lahko učinkovitejši, saj imajo manj pričakovanj za osebne koristi in višjo lokalno odgovornost (Sherraden in drugi 2008, 401).

3.2.2.3 Narava dela in dejavnost

Glede na naravo dela razlikujemo med individualnimi in skupinskimi projekti. Podobno kot trajanje tudi narava dela vpliva na rezultate. Individualni programi vodijo v višjo stopnjo interakcije med prostovoljcem in gostitelji, vendar zahtevajo tudi več sredstev. Pri skupinskih programih pa lahko pride do manjše stopnje interakcije med prostovoljci in gostitelji, kljub temu pa imajo lahko bolj otipljive rezultate. Kot razlagajo Sherraden, Lough in McBride (2008, 405), je skupina prostovoljcev lahko zmožna na primer zgraditi šolo, vendar pa prostovoljci in lokalno prebivalstvo ob tem pridobijo malo medkulturnega razumevanja.

Prostovoljci opravljajo različne vrste dejavnosti. Nekatere študije približno identificirajo vrste dejavnosti, vendar nobena ni celovita in izvedena po celem svetu (Sherraden in drugi 2008, 404). Študije kažejo, da gre v veliki večini primerov za izobraževalne dejavnosti, socialno delo, razvoj skupnosti in varstvo okolja (Sherraden in drugi 2008, 404; Palacios 2010, 853).

3.2.2.4 Organiziranost in stopnja mednarodnosti

Prostovoljno delo lahko organizirajo vlade, medvladne organizacije (npr. ZN), nevladni sektor ali sektor civilne družbe in v nekaterih primerih tudi zasebni sektor. Lahko pa je povsem neorganizirano v formalnem smislu (Lewis 2006, 4). Večinoma programe organizirajo in izvajajo organizacije, ki so lahko nevladne, komercialne ali multilateralne. Nekatere ne iščejo vladne podpore, večinoma pa (sploh dolgoročni programi) iščejo močno vladno financiranje (kot NVO na splošno). »Dejansko so vlade danes največji donator pošiljajočih organizacij prostovoljcev« (Engel in Georgeou 2011, 300). V tej luči lahko mednarodno prostovoljstvo vidimo kot nekakšen vladni sistem vajeništva, z omejeno odgovornostjo gostiteljem – revnim v državah v razvoju (prav tam, 301). Prostovoljski programi lahko na primer izkrivljajo trge dela (Barber in Bowie 2008, 748), države gostiteljice pa imajo tudi malo moči, da nadzorujejo vrsto prostovoljcev, ki jih sprejmejo (Moore McBride in Daftary 2005, 7).

Nadalje lahko programe mednarodnega prostovoljstva razlikujemo tudi po stopnji mednarodnosti. Programi so tako lahko unilateralni, kjer gre za enosmeren pretok prostovoljcev, temelječ na dogovoru med pošiljajočo in gostiteljsko institucijo. To je verjetno najpogostejši način mednarodnega prostovoljstva. Programi so lahko tudi bilateralni ali multilateralni, kjer si dve ali več organizacij v dveh ali več državah medsebojno izmenjajo prostovoljce. Prav tako so programi lahko transnacionalni, kjer prostovoljci iz dveh ali več držav služijo v mednarodni skupini v zaporednih projektih v več kot eni državi (Sherraden in drugi 2006, 169–170). Večina tokov je med razvitimi območji sveta ali iz razvitih v manj razvite dele sveta. Vseeno je vse več truda vloženega v zagotavljanje priložnosti v drugih smereh in med manj razvitimi deli sveta. Programi za mednarodno razumevanje so bolj verjetno multilateralni ali transnacionalni. Na drugi strani so programi za razvojno in humanitarno pomoč običajno unilateralni, saj so povečini to vladne pobude in so zato pogosto povezane z zunanjo politiko (prav tam, 172).

3.2.3 POŠILJAJOČE ORGANIZACIJE IN SKUPNOSTI

Pošiljajoče organizacije so tiste, ki dajejo možnosti za delovanje in oblikujejo programe prostovoljstva ter tako vplivajo na izkušnjo prostovoljstva (Sherraden in drugi 2008, 399). Programi mednarodnega prostovoljstva so lahko javni, neprofitni (nevladni) ali zasebni

profitni. Vrsta oblikuje programe in vpliva na rezultate. Vlade lahko, na primer, upravljajo s programi neposredno ali posredno preko subvencij zasebnemu sektorju. Nevladne organizacije so tiste, ki upravljajo z največjim številom programov mednarodnega prostovoljstva. Te organizacije so zelo raznolike, tako po velikostih kot oblikah financiranja (prav tam, 400). Kot druge mednarodne razvojne NVO, so se tudi mednarodne prostovoljske organizacije v zadnjih letih preoblikovale, s premikom proti večjemu profesionalizmu, učinkovitosti in odgovornosti. Nekatere so tako celo opustile naziv 'prostovoljstvo' (Devereux 2008, 359). Profitni programi vključujejo 'gap-year' prostovoljstvo in prostovoljske programe (velikih) podjetij (Sherraden in drugi 2008, 400).

Vsaka organizacija ima svoje poslanstvo in cilje, ki vplivajo na delo prostovoljcev in rezultate programov. Programi večinoma poudarjajo gradnjo mednarodnega razumevanja ali razvojno pomoč, v praksi pa se ti dve vrsti ciljev običajno prekrivata. Programi, ki poudarjajo mednarodno razumevanje, se osredotočajo na 'človeški stik' (Randel in drugi 2004, 5). Poudarek je na mednarodni izkušnji, razvoju medkulturnih veščin in strpnosti, globalne ozaveščenosti in mednarodne solidarnosti, osebnem razvoju in razumevanju med prostovoljci in njihovimi gostitelji (Sherraden in drugi 2008, 400). Programi za razvojno pomoč pa se osredotočajo na znanje in izkušnje, ki jih prispevajo prostovoljci. Poudarek je na samem delu, znanju, veščinah in prenosu tehnologije (prav tam).

Vrsta organizacije posledično vpliva tudi na velikost financiranja in velikost programa. Programi, ki jih financirajo vlade (čeprav so to manj pogosta oblika), so večji in boljše financirani. Nevladne organizacije prejemajo sredstva iz različnih virov, vključno od vlad, fundacij, korporacij, verskih organizacij in sponzorjev, vendar običajno kljub temu zaračunavajo še stroške sodelovanja za prostovoljce (Sherraden in drugi 2008, 401). Nekatere najbolj poznane pošiljajoče organizacije so neposredno povezane z državami (npr. *Peace Corps*) in prejemajo državno financiranje, vendar pa je velika večina pošiljajočih organizacij NVO, ki so zavezane lokalnim vrednotam, povezavam in strukturam upravljanja (Devereux 2008, 361).

NVO so najbolj znani posredniki mednarodnega prostovoljstva. Kljub temu se v zadnjih letih vključuje širša paleta organizacij. Spremembe v razumevanju, kaj pomeni razvoj, in spodbujanje profesionalnega razvoja ter rast globalnega aktivizma so oblikovali nove odnose med prostovoljskim sektorjem, podjetniškim sektorjem in državo (Bondi in Laurie 2005). Te spremembe so oblikovale številne nove priložnosti za mednarodno prostovoljstvo, npr. volunturizem, ki ga omogočajo velike potovalne agencije, vse bolj skomercializirana 'gap year' industrija, ali spodbujanje prostovoljstva znotraj večjih podjetij oziroma korporacij.

Poudarek na profesionalnem razvoju v velikih podjetjih je prispeval k rasti prostovoljskih priložnosti za uslužbence podjetij, saj pridobljeno znanje pomeni konkurenčno prednost (Baillie Smith in Laurie 2011, 550).

O vplivih oziroma rezultatih za pošiljajočo skupnost je razmeroma malo študij. Večinoma nakazujejo na povečan človeški kapital ter dejstvo, da prostovoljenje v tujini bolj verjetno vodi tudi v odločitev za prostovoljstvo doma. Ravno tako vpliva na povečano zmožnost reševanja lokalnih, domačih in mednarodnih konfliktov, spodbuja podporo za razvojno pomoč, povečan pa je tudi dostop do globalnih omrežij. Poleg tega prispeva k medkulturnemu znanju, dostopu do več informacij, ter izboljšanemu statusu in ugledu organizacije (Sherraden in drugi 2008, 411).

Vlade torej podpirajo prostovoljstvo, v ozadju pa so različni interesi. Vlade prepoznajo, da prostovoljci prispevajo k razvoju revnih držav, vendar ta razlog zagotovo ni edini. Eden izmed interesov države je gospodarska vrednost prostovoljstva, saj je njegov prispevek h gospodarstvu precejšen. V ZDA, na primer, je vrednost storitev prostovoljcev ocenjena na več kot 100 milijard dolarjev letno (Wu 2011, 5). Rhodes-Jiao (2009, 109) opozarja tudi, da je državam v interesu, da se prostovoljci v domovino vrnejo z veščinami in izkušnjami, ki koristijo razvoju domače države. Nadalje lahko prostovoljci opravljajo dela, ki jih država noče ali ne zmore opraviti sama, na primer pri reševanju socialnih problemov ali ob naravnih nesrečah (Anheier in Salamon 1995, 45). Ena izmed prvih podpornic prostovoljenja je bila Cerkev, znotraj katere še danes obstaja ogromno število prostovoljskih programov. V prvi vrsti gre za altruizem in skrb za druge, v ozadju pa je tudi širjenje krščanstva oziroma njegovih vrednot in priložnost, da prestopi omejitve zasebne sfere (Essen in drugi 2015, 5).

3.2.4 PROSTOVOLJCI

»V 21. stoletju smo priča širitvi mednarodnega prostovoljstva brez primere, tako v številu prostovoljcev kot organizacij« (Sherraden in drugi 2008, 396). Zagovorniki mednarodnega prostovoljstva trdijo, da le-to spodbuja veliko število običajnih ljudi, da se vključijo v globalne zadeve in širijo svetovni mir, mednarodno razumevanje ter oprijemljivo prispevajo h dobrobiti ljudi po vsem svetu (prav tam).

Posamezne socio-demografske lastnosti prostovoljca vplivajo na kakovost, vrsto dela in njegove rezultate. Vplivajo na verjetnost opravljanja prostovoljne službe in učinkovitost prostovoljnega dela (Sherraden in drugi 2008, 398). Mednarodno prostovoljstvo je najbolj

dostopno bogatejšim študentom (Baillie Smith in Laurie 2011, 546). »Raziskave o prostovoljcih v Severni Ameriki in Evropi kažejo, da so mednarodni prostovoljci večinoma mladi, izobraženi, premožni in beli« (Sherraden in drugi 2008, 398). Tako nekateri izpostavljajo kritiko mednarodnega prostovoljstva, češ da gre za elitistično dejavnost, saj gre po večini za bele, visoko kvalificirane, severnjake srednjega sloja, ki si lahko privoščijo leto ali dve izven plačane zaposlitve, da lahko opravljajo dobrodelno delo za revne ljudi (Devereux 2008, 361). Kot razlaga Mangold (2012, 1494), so mladi, ki se odločijo prostovoljno delati v tujini v privilegiranem položaju, saj lahko sami izberejo, ali bodo prostovoljili in kako dolgo. Ker imajo 'zahodno' državljanstvo, lahko potujejo praktično v katerokoli državo. Po navadi izkoristijo prostovoljstvo kot nek odmor ali kot prehodno fazo med koncem (srednje) šole in odhodom na univerzo, ali med diplomiranjem in začetkom kariere.

3.2.4.1 Motivacijski dejavniki za prostovoljno delo

Sledeč okvirjem Barkerja (1993, 28) lahko identificiramo tri motivacijske dejavnike, zakaj ljudje prostovoljijo – altruistični (občutek solidarnosti do revnih, sočutje do pomoči potrebnih, posebitev s trpečimi, dajanje upanja in dostojanstva prikrajšanim, ipd.), instrumentalni (želja po novi izkušnji in veščinah, delati nekaj koristnega v prostem času, spoznavanje ljudi, osebno zadovoljstvo, ipd.) in obvezujoči (moralna in verska dolžnost, prispevek lokalni skupnosti, odplačilo dolga, politična dolžnost narediti spremembo, ipd.). Te motivacije se redko pojavijo samostojno. V realnosti se običajno pojavljajo različne kombinacije med njimi. Kar je te motivacije v preteklosti pogosto povezovalo, je bila vera, oziroma bolj natančno, religioznost. Številne študije kažejo na to, da je stopnja religioznosti eden ključnih dejavnikov za pojasnjevanje razlik v prostovoljstvu tako znotraj držav kot na mednarodni ravni (Anhaier in Salamon 1999, 56). Je pa tudi dejavnik, ki vse bolj izgublja na pomenu, še posebej v Evropi, Avstraliji in drugih delih razvitega sveta z izrazitimi trendi sekularizacije.

Danes naj bi prevladovali instrumentalni motivi in večja naravnost k rezultatom prostovoljstva. Identificiramo lahko več možnih motivov za prostovoljstvo: želja po pustolovščini, po raziskovanju sveta, odkrivanju kultur, izboljšanju jezikovnih veščin, pomagati drugim, delati dobro. Vendar pa so v praksi ti motivi pogosto prepleteni. Konstrukt 'pomagati' (ponavadi parafraziran v 'početi nekaj vrednega' ali 'biti uporaben') je še vedno zelo

v uporabi. Prostovoljci tako nočejo samo raziskovati sveta in si širiti obzorja, ampak želijo to željo po pustolovščini povezati z nečem, kar ima pomen – storiti nekaj dobrega za druge ali 'pomagati' ljudem. Pomagati – izraz, ki je predmet ponavljajoče kritike na področju razvojnega sodelovanja – je ena ključnih tem v mednarodnem prostovoljstvu. Idejo o 'železi pomagati' lahko vidimo kot izraz privilegiranega položaja mladih zahodnjakov, saj je pomoč strukturno povezana s položajem moči in svobodo delovanja (Mangold 2012, 1495). Večinoma se uporablja termin '*service*' (služba), kar nakazuje početje stvari za druge. Na prvi pogled se zdi, da si motiva pomagati in delovati za lastno korist nasprotujeta. »Kakorkoli, zbrano gradivo jasno kaže, da se ta dva motiva lahko prekrivata: mladi pomagajo drugim, ker pri tem vidijo, da imajo namen in so potrebni, pri tem pa imajo tudi sami koristi« (prav tam). Torej bi se lahko reklo, da se motivi nahajajo na občutljivi meji med delovanjem za lastne koristi in pomočjo. Študije kažejo, da so med starejšimi bolj prisotni altruistični razlogi, med mladimi oziroma študenti pa pridobivanje izkušenj, večšin in referenc (Ghose in Kassam 2014, 31).

Obuditev razprav okoli kozmopolitanizma in njegov poudarek, kaj pomeni 'misliti in čutiti preko naroda', ter ideje globalne pravičnosti in kaj pomeni skrb za 'oddaljenega tujca' so ene ključnih razprav v sodobnem preučevanju mednarodnega prostovoljstva (Baillie Smith in Laurie 2011, 554). Bistvene so predstave o globalnem jugu, ki podpirajo mednarodno prostovoljstvo. Ideje o kompleksnosti, medsebojni odvisnosti in raznolikosti sveta, možnosti za spremembe in pojmovanje zmožnosti lastnega delovanja vplivajo na razumevanje posameznikov o svojih položajih, pravicah in odgovornostih (Smith 2004, 70). Ideje o globalnem državljanstvu in kozmopolitanizmu so doživele še poseben prepoved znotraj konteksta nedavnega transnacionalnega aktivizma, naraščajočega poudarjanja 'globalnega državljanskega delovanja' (*global citizen action*) in državnega promoviranja javne podpore za doseganje MDG in kampanj, kot so 'Naj revščina postane preteklost' (*Make poverty history*) (Baillie Smith in Laurie 2011, 555). Člani globalnih družbenih gibanj so obudili pojem kozmopolitanskega državljanstva za spodbujanje močnejšega občutka kolektivne in individualne odgovornosti za svet ter za spodbujanje učinkovitih globalnih institucij za spoprijemanje z globalno revščino in neenakostjo, degradacijo okolja in kršenjem človekovih pravic (Linklater 2002, 317).

3.2.4.2 Koristi za prostovoljce

Z vplivi mednarodnega prostovoljstva na same prostovoljce se je ukvarjalo relativno veliko študij. Kot razlagajo Sherraden, Lough in McBride (2008, 409–410), so pozitivni rezultati oziroma učinki na prostovoljce številni. Preko mednarodnega prostovoljstva razvijejo znanje, veščine in izkušnje, ki jih pripravijo na življenje in delo v svetovnem gospodarstvu, ki temelji na znanju. S prostovoljstvom v tujini pridobijo tehnično znanje, znanje jezikov, komunikacijske veščine, veščine reševanja problemov, vodstvene veščine, organizacijske sposobnosti, sposobnost kritičnega razmišljanja, kar vse vpliva na njihovo boljšo zaposljivost. Poleg tega mednarodno prostovoljstvo lahko prispeva h osebni rasti in človeškem razvoju, preko povišane zrelosti, samozavesti, samozavedanja in neodvisnosti. Tudi Rhodes-Jiao (2009, 107–109) govori o pozitivnem vplivu prostovoljenja, bolj konkretno na prostovoljce, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, kar je ena najpogostejših dejavnosti. Prostovoljci (učitelji) tako obogatijo svoj osebni in strokovni razvoj. Prostovoljno delo v tujini je dobra referenca in zato pozitivno vpliva na njihove kariere, kar se pogosto kaže v pridobitvi boljših položajev. Ker so v tujini prisiljeni delati z omejenimi viri, postanejo bolj iznajdljivi in inovativni. Poleg tega pridobijo poglobljeno razumevanje individualnih in kulturnih razlik, povečajo svojo samozavest in pridobijo številne kontakte, ki jim koristijo v prihodnosti.

Tako se pojavljajo številne kritike, da gre večina koristi v mednarodnem prostovoljstvu pravzaprav prostovoljcu, najpogosteje v obliki pridobljenih veščin in osebnega razvoja, medtem ko njihovi gostitelji in lokalna skupnost ne prejmejo (merljivega) rezultata, in so pravzaprav oropani časa, energije in virov, ki jih porabijo za nastanitev in aklimatizacijo prostovoljca (Devereux 2008, 362).

Mednarodno prostovoljstvo ima torej relativno dolgo zgodovino, vendar v zadnjih letih doživlja izjemno hiter porast. Danes se pojavlja v številnih oblikah, ki se razlikujejo od preteklih. Skoraj vse ostajajo nezadostno raziskane. Velika večina dosedanjega preučevanja se osredotoča na prostovoljce, njihove motive za delo in koristi, ki jih pri tem pridobijo. Brez dvoma le-teh ni malo, zato nastaja tudi vse več programov, ki komaj dohajajo naraščajoče povpraševanje na strani prostovoljcev. Tako lahko tudi mednarodnemu prostovoljstvu, tako kot ostalim oblikam razvojnih prizadevanj, očitamo, da je v prvi vrsti odraz potreb in želja razvitega sveta. Ne gre pa vseh programov metati v isti koš. V nadaljevanju sledi analiza pozitivnih in negativnih vidikov, podprta z izsledki študije primera med gostitelji mednarodnih prostovoljcev v Braziliji.

4 POMEN MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA ZA GOSTITELJE

Prostovoljstvo je po svoji naravi recipročno – koristi naj bi imel tako prostovoljec kot koristnik (UNDP Evaluation Office 2003, 2). Redke dosedanje študije kažejo, da ima mednarodno prostovoljstvo potencial pozitivno vplivati na prostovoljce, pošiljajoče organizacije in tudi gostiteljske organizacije ter skupnosti (Perold in drugi 2012, 180). Velika večina dosedanjega raziskovanja na tem področju pa se osredotoča na prostovoljce. Veliko manj vemo o pomenu prostovoljstva za njihove gostitelje. Kljub vsesplošno sprejeti osnovni domnevi, da gre za prenos koristi v smeri pošiljajoče organizacije proti gostiteljski, je prenos vzajemen, če ne celo enosmeren v smeri gostiteljske k pošiljajoči organizaciji (Sherraden in drugi 2008, 406).

Po ocenah organizacije UNV po svetu prostovolji več kot milijarda ljudi, vendar jih večina služi v domačih državah. Zbiranje kvalitativnih podatkov o obsegu mednarodnega prostovoljstva ostaja velik izziv (United Nations Volunteers 2015b, xxi). Podatke o številu in smereh ter državah, od koder prihajajo in kamor odhajajo prostovoljci, je izredno težko najti, saj ne obstaja enotna metodologija oziroma evidenca. Eden izmed dostopnih virov o državah, kjer služijo mednarodni prostovoljci, je statistika UNV, ki kaže, da je bilo med leti 2009 in 2015 daleč največ prostovoljcev preko te organizacije poslanih v severno, osrednjo in zahodno Afriko, veliko manj v jugovzhodno Azijo, v ostale predele sveta pa zanemarljivo malo (United Nations Volunteers 2010; United Nations Volunteers 2011; United Nations Volunteers 2012; United Nations Volunteers 2013; United Nations Volunteers 2014; United Nations Volunteers 2015a; United Nations Volunteers 2016b).

Razmeroma malo vemo o dejanskih vplivih na gostitelje prostovoljcev, kljub temu da so prostovoljski programi ustvarjeni ravno z namenom, da se dela na njihovem razvoju (Lough in drugi 2011, 121). Eden izmed največjih izzivov pri ugotavljanju vplivov in pomena prostovoljstva je pomanjkljivo razumevanje gostiteljskih organizacij in skupnosti, saj v raziskovanju mednarodnega prostovoljstva manjkajo predvsem raziskave o njihovih pogledih, perspektivah in izkušnjah (Comhlamh 2007, 4; Hammersley 2014, 871; Schech in drugi 2015, 362). Glede na to, da veliko število prostovoljcev odhaja na delo v manj razvite dele sveta in da je preučevanje mednarodnega prostovoljstva locirano skoraj izključno samo na Severu, je raziskovanje pomena mednarodnega prostovoljstva za gostiteljske organizacije in skupnosti iz njihove perspektive še toliko bolj potrebno (Perold in drugi 2012, 180).

Poleg tega se dosedanje raziskovanje osredotoča pretežno na pozitivne rezultate. Prostovoljstvo temelji na prepričanju, da lahko vsak posameznik prispeva večine in znanje za napredek človekovega razvoja (United Nations Volunteers 2010, 14). Predstava o prostovoljcih kot prinašalcih rešitev, kot jih navdušeno oglašujejo pošiljajoče organizacije, je problematična, saj vzame pozitivno vlogo prostovoljcev za samoumevno. Čeprav ima lahko mednarodno prostovoljstvo globoke pozitivne učinke tako na prostovoljce kot gostitelje, pa se koristne narave dela prostovoljcev ne sme jemati za samoumevno (Vodopivec in Jaffe 2011, 122–124). Prostovoljci naj bi po mnenju mnogih imeli bistveno več koristi napram manj pozitivnim učinkom na gostiteljsko stran. Lewis (2006, 9) kot enega bistvenih vprašanj za nadaljnje raziskovanje na področju mednarodnega prostovoljstva izpostavlja vprašanje, če lahko mednarodno prostovoljstvo proizvede koristne rezultate tako za pošiljatelja kot gostitelja, in če da, v kolikšni meri.

Da bi razumeli dojetanje gostiteljev, je potrebnega več kvalitativnega raziskovanja (Schech in drugi 2015, 367). Potrebno je zbiranje podatkov o različicah, razlikah in prispevkih v raznolikih kontekstih (United Nations Volunteers 2015b, xxi). Pomen kvalitativnih metod je v pridobivanju boljšega razumevanja dojetanja, vrednot in prepričanj o mednarodnih prostovoljcih in njihovem prispevku (Perold in drugi 2012, 185). Sherraden, Lough in McBride (2008, 413–415) opozarjajo, da zgolj to ne bo dovolj. Potrebno je tudi sistematično zbiranje podatkov, ki vključujejo vse deležnike, vključno s prostovoljci, gostujočimi organizacijami, člani skupnosti in pošiljajočimi organizacijami. Predlagano raziskovanje je drago, ravno tako pa so drage neučinkovite politike in programi. To ni lahko delo, sploh zaradi velikih razlik med posameznimi konteksti prostovoljskih programov, prostovoljcev in skupnosti, identifikacija vplivov in posplošenih ugotovitev preko posameznih programov pa je nedvomno velik izziv.

Pri merjenju rezultatov razvojnih prizadevanj se običajno osredotoča na 'trde' razvojne prispevke, ki jih definirajo darovalci. Vendar pa je poleg tega potrebno raziskovati tudi 'mehke' prispevke, ki jih poudarjajo gostitelji prostovoljcev (Lough in Matthew 2013, 6). Lough in Matthew (2013, 22) opozarjata, da se je potrebno osredotočiti ne na merjenje rezultatov prostovoljskih naporov, ampak na njihovo vlogo v procesu. Razvoj je namreč transformativni proces in ne more biti zajet preprosto s cilji, osredotočenimi na rezultate (Appleton in drugi 2013, 6).

V nadaljevanju sledi pregled pozitivnih vidikov mednarodnega prostovoljstva in njegovih šibkosti. Pri vsaki točki je najprej podana analiza dosedanje literature, potem pa še ugotovitve na podlagi študije primera v brazilski organizaciji CAIJ.

4.1 Pozitivni vidiki mednarodnega prostovoljstva

V najboljšem primeru mednarodno prostovoljstvo prinaša koristi organizacijam, s katerimi sodelujejo prostovoljci, hkrati pa daje prostor za izmenjavo veščin, znanja in medkulturno izkušnjo v razvijajočih se skupnostih. »Najpomembneje, prostovoljstvo lahko dviguje ozaveščenost o in zavezo h boju proti obstoječim neenakim razmerjem moči, globoko zakoreninjenim vzrokom revščine, nepravilnosti in netrajnostnega razvoja. Na ta način ima mednarodno prostovoljstvo potencial kljubovati ekonomskemu in tehničnemu poudarku globalizacije v korist povezovanja ljudi na globalni ravni« (Devereux 2008, 358). Mednarodno prostovoljstvo naj bi v najboljšem primeru prispevalo k razvojnim ciljem gostiteljskih organizacij, vendar na način, ki spoštuje njihovo avtonomijo (*agency*) in služi krepitvi zmogljivosti, ki že obstajajo. V tem smislu naj bi mednarodno prostovoljstvo izzivalo dosedanje razumevanje razvoja, ki opredeljuje Sever kot tistega, ki prihaja 'rešit Afriko' (Perold in drugi 2012, 182).

Mednarodno prostovoljstvo lahko vpliva na družbeni, gospodarski, okoljski in politični razvoj, zmogljivosti gostiteljskih organizacij, medkulturne odnose, mednarodno razumevanje in državljansko ter globalno udejstvovanje v gostiteljskih skupnostih (UNDP Evaluation Office 2003, 1). Lough in drugi (2011) v eni redkih raziskav med osebjem gostiteljskih organizacij v Peruju pokažejo, da v splošnem člani osebja pozitivno dojemajo mednarodne prostovoljce.

4.1.1 MEDKULTURNO RAZUMEVANJE IN GLOBALNA OZAVEŠČENOST

Prostovoljski programi lahko privedejo do številnih pozitivnih rezultatov tako za pošiljajoče kot gostiteljske organizacije v smislu medkulturnega razumevanja in globalne ozaveščenosti. »Cilji spodbujanja medkulturnega razumevanja imajo veliko vrednost v razvojnih prizadevanjih« (Lough in Matthew 2013, 5). Njegov potencial, da prispeva k skupnemu razumevanju in vzajemnemu učenju med globalnim Severom in Jugom je osrednji pri učinkovitih razvojnih praksah (Devereux 2008). Vpliv mednarodnih prostovoljcev na medkulturno razumevanje pa je pogosto podcenjen prispevek med deležniki na globalnem Severu (Lough in Matthew 2013, 16). Programi mednarodnega prostovoljstva lahko ponudijo tudi model globalnega državlanskega delovanja in spodbujajo večje mednarodno sodelovanje (Sherraden in drugi 2008, 408). Prisotnost prostovoljcev iz drugih delov sveta daje lokalnemu prebivalstvu vedeti, da je ljudem po svetu mar za njihove probleme. Tako prostovoljstvo

prispeva k občutku solidarnosti in daje upanje in podporo lokalnemu prebivalstvu (Southwick 2015).

Tesen kulturni stik predstavlja pravo vrednost in dolgoročno podporo za gostiteljske organizacije, ne v smislu enosmerne pomoči, ampak v obliki recipročnih odnosov vzajemnega učenja (Palacios 2010, 874). Recipročnost in vzajemnost sta resnična vira ustvarjanja vrednosti (Rosenberger 2000, 27). V tem primeru moramo gledati na mehko stran prostovoljstva, ki ima cilj spodbujanja mednarodnega razumevanja. Cilj razvojne pomoči tukaj namreč ni samo nerealističen, ampak celo nezaželen, saj lahko privede do negativnih rezultatov, kot so nejasnost vlog in javni skepticizem (Palacios 2010, 874).

Lough in drugi (2011, 127) v raziskavi med gostitelji v Peruju ugotovijo, da osebje v vseh organizacijah poudarja, da prinesejo prostovoljci medkulturno razumevanje v organizacijo in k njihovim strankam. Ker delijo nove metode in nove ideje, lahko tako prispevajo h krepitvi organizacijskih zmogljivosti in tudi pospešujejo kulturne kompetence osebja. Ta izmenjava poteka preko preprostih dejavnosti kot so kuhanje, prehranjevanje, glasba, ples, do kompleksnih izmenjav o idejah in kulturnih praksah. Koristi medkulturne izmenjave lahko tudi povečajo raven ustvarjalnosti in odprtosti organizacijske kulture ter strokovnih praks (prav tam, 129).

Nedavna študija med gostiteljskimi organizacijami v Peruju in Keniji kaže, da je medkulturno razumevanje razumljeno kot predpogoj za razvoj (Schech in drugi 2015). Konkstruktivne interakcije med ljudmi iz različnih držav in kultur lahko povečajo medkulturno znanje in veščine, kar vodi tudi v večjo strpnost. To lahko prispeva k naporom skupnosti, da zmanjšajo medkulturne napetosti (Sherraden in drugi 2008, 408). Medkulturno razumevanje ni naraven rezultat izkušnje, ampak je bolj verjetno, kadar pride do bližjega kulturnega stika in prostora za refleksijo (Raymond in Hall 2008).

Mednarodno prostovoljstvo proizvaja drugačno predstavo globalnega prostora in zmožnost prostovoljca, da doseže spremembo v tem prostoru. Sodelujoči prostovoljci v raziskavah pogosto na dolgo razlagajo, kako je izkušnja spremenila njihove poglede na svet (Jones 2008, 23).

Vodja organizacije CAIJ, Luciene Costa, izpostavlja, da prostovoljce gostijo predvsem zaradi izkušnje spoznavanja drugih kultur, mišljenj in realnosti. Velik poudarek je na prenosu informacij o življenju v domačih državah prostovoljcev (Costa 2017). »Otroci zato razumejo, da se svet ne konča na mejah Brazilije« (Forin 2017). Vsi sogovorniki zatrjujejo, da se otroci zavedajo kulturnih razlik med njimi in prostovoljci, saj se z njimi o tem veliko pogovarjajo. Pomembno je, da se zavedajo, da prostovoljci niso vredni več kot oni, ampak prej nasprotno –

so ljudje, ki jim je mar zanje in so jim prišli služiti. Forin (2017) verjame, da je delo s prostovoljci najboljši način za izmenjavo in premagovanje socialnih problemov, ki obstajajo tako v Braziliji kot v državah, od koder prihajajo prostovoljci. Na osnovi teh izmenjav lahko trdi, da so se na obeh straneh pojavili občutki občudovanja in spoštovanja. Prostovoljstvo po njegovem mnenju tudi premaguje rasne predsodke in ovire, ki jih ustvarja družba.

Kar se tiče globalne ozaveščenosti, so sogovorniki bolj zadržani. Samo eden od sogovornikov je dejal, da prostovoljci mogoče vplivajo na boljšo ozaveščenost in razgledanost pri zaposlenih in lokalnem prebivalstvu. Ostali sogovorniki pa menijo, da delo s prostovoljci ni vplivalo na globalno ozaveščenost med njimi ali prebivalstvom.

4.1.2 RAZVOJ ZMOGLJIVOSTI IN PRENOS ZNANJ

V dosedanjih študijah je gradnja zmogljivosti in prenos znanj preko medosebne komunikacije, usposabljanj z zaposlenimi in člani skupnosti ter osebni zgled najpogosteje omenjan prispevek mednarodnih prostovoljcev, ki jih dojemajo gostitelji (Lough in Matthew 2013, 10). Krepitev oziroma razvoj zmogljivosti je eden izmed najmanj odzivnih ciljev donatorske pomoči. Lahko ga definiramo kot proces, preko katerega ljudje, organizacije in družba kot celota sprostijo, krepijo, ustvarjajo in vzdržujejo zmogljivosti skozi čas (OECD 2006, 7–9). Deset vodilnih načel za razvoj zmogljivosti, ki jih je razvil UNDP in odobril OECD v letu 2006 je zelo podobnih pristopu mednarodnega prostovoljstva (Devereux 2008, 365). Ta načela so:

- ne hiti;
- spoštuj vrednostni sistem in vzgajaj samozavest;
- skeniraj lokalno in globalno;
- izumljaj lokalno;
- izzivaj razlike v miselnosti in moči;
- razmišljaj in deluj v smislu trajnostnih rezultatov zmogljivosti;
- vzpostavljalj pozitivne spodbude;
- integriraj zunanje prispevke v narodnostne prioritete, procese in sisteme;
- gradi na obstoječih zmogljivostih raje kot ustvarjalj nove;
- ostani zvest kljub težkim pogojem in
- ostani odgovoren končnim upravičencem (Lopes in Theisohn 2003, 30).

Nekatere ključne značilnosti prostovoljstva odgovarjajo prepoznanim slabostim tehnične pomoči³ in krepijo ter dopolnjujejo razvoj zmogljivosti (Devereux 2008, 366).

Mednarodni prostovoljci delijo svoje veščine in prispevajo k razvoju zmogljivosti v lokalnih organizacijah, kjer delujejo pod podobnimi delovnimi in življenjskimi pogoji kot njihovi lokalni kolegi (prav tam, 361). Razvoj zmogljivosti je način zagotavljanja tehničnega sodelovanja in hkrati spodbujanja lokalnega lastništva. Omogoča učenje in gradnjo na lokalnem znanju in prednostih s sredstvi zunanjega znanja in podpore, s tem pa prispeva k boljši vzajemni izmenjavi in razvoju. Devereux (2008, 357) trdi, da razvoj zmogljivosti pogloblja naše razumevanje razvoja in nas popelje preko meja tehničnih in ozkih ekonomskih modelov trajnostnega razvoja. Prostovoljci so ključni pri razvoju zmogljivosti in izboljševanju storitev, na primer v zdravstvenem sektorju. Veliko jih deluje kot zdravniki, pediatri in medicinsko osebje. Krepijo načrtovanje in upravljanje, izobražujejo lokalne kolege ter odgovarjajo na lokalne potrebe (United Nations Volunteers 2010, 5).

Raziskave kažejo, da je najpomembnejši dejavnik, ki zagotavlja uspeh pri razvoju zmogljivosti, gradnja odnosov (McWha v Lough in Matthew 2013, 14). Visoke stopnje zaupanja lahko torej prispevajo k temu, da je prostovoljstvo pri tem zelo učinkovito (Lough in Matthew 2013, 14). V raziskavi med gostiteljskimi organizacijami v Kambodži so gostitelji izrazili mnenje, da lažje delajo s prostovoljci kot drugimi tujimi razvojnimi delavci. Prostovoljci so dlje časa delali skupaj z lokalnim osebjem. Zaradi bolj odprte komunikacije, sodelovanja, vzajemnega učenja in zaupanja lokalno osebje sčasoma prostovoljcev ni več videlo kot privilegiranih razvojnih strokovnjakov s Severa (McWha 2011, 33).

»Vsekakor prostovoljci prinesejo kakšna nova znanja ali veščine« (Sabljak 2017). Glede na to, da je CAIJ vzgojna in izobraževalna ustanova, sogovorniki izpostavljajo, da se uporabniki, torej otroci, od prostovoljcev naučijo glasbe, petja, kulture, novih iger, ročnih spretnosti, pa tudi njihovega jezika, spoštovanja okolja, igrati brez tekmovanja in se zabavati brez rivalstva.

Zaposleni se od prostovoljcev naučijo novih načinov in tehnik dela, iger, delavnic in raznih drugih znanj, ki jih nato vnesejo v svoje programe (Costa 2017; Goncalves 2017), med prostovoljci pa občudujejo njihov ekipni duh, resnost in zavzetost za delo in složnost (Forin

³ Lucas (2009, 2) kot najpogostejše kritike tehnične pomoči našteva: da ne odgovarja dejanskim potrebam držav prejemnic; nizka stopnja lastništva in vpletenosti prejemnikov; posebni sistemi upravljanja izven državnih uprav zavirajo državni razvoj zmogljivosti, izkrivljajo plače v javnem sektorju, poleg tega pa se pogosto ne ve, kdo je za kaj odgovoren; slaba opredelitev potreb in načrtovanje, vključno s slabo opredelitvijo vlog in pričakovanih rezultatov; nezadostna analiza nacionalnih kontekstov in omejitvev zmogljivosti; previsoki stroški; premalo pozornosti se posveča temu, da ima osebje dejansko potrebne veščine za učinkovito delovanje; aktivnosti niso dobro integrirane v nacionalne razvojne strategije, slaba pa je tudi koordinacija z ostalimi razvojnimi aktivnostmi v določeni državi prejemnici; in pomanjkljivo preučevanje alternativ.

2017). Zaposleni se zaradi stika s prostovoljci znajo tudi bolje postaviti v kožo drugega, razumeti drugo realnost in biti bolj tolerantni in strpni (Costa 2017).

Kar se tiče organizacijskih sprememb, so po vzoru prostovoljcev v organizacijo uvedli nov način izvedbe poletnih taborov (Costa 2017). Od prostovoljcev so se naučili, da lahko bivše učence privabijo kot prostovoljce. Tako imajo vsako leto dva poletna tabora, ki jih vodijo izključno ti prostovoljci (Forin 2017). Prostovoljci vplivajo tudi na kakovost storitev, saj se izboljšajo znanja in kvalifikacije njihovih zaposlenih zaradi prenosa izkušenj. Povečana je kakovost oskrbe, ki jo nudijo (Costa 2017).

Po mnenju sogovornikov se lokalno prebivalstvo od prostovoljcev nauči predvsem solidarnosti, požrtvovalnosti, človeških vrednot, pozornosti do drugih, sodelovanja, enakosti in bratstva med narodi kljub etičnim, socialnim in kulturnim razlikam, spoštovanja, glasbe in kulturno doživetje. »Prostovoljci vsako leto prinesejo predvsem zgled veselja in požrtvovalnosti« (Sabljak 2017).

4.1.2.1 Razvoj organizacijskih zmogljivosti

Mednarodno prostovoljstvo lahko vpliva tudi na organizacijske zmogljivosti gostiteljskih organizacij. Organizacijske zmogljivosti so definirane kot prakse upravljanja in organizacijski procesi, ki pomagajo gostiteljskim organizacijam dosegati njihove cilje (Letts in drugi 1999, 35). Prostovoljci lahko k tem praksam in procesom prispevajo na številne načine. Lahko pomagajo opravljati storitve, pomagajo pri upravljanju, načrtovanju, trženju. Lahko pritegnejo oprijemljive in neoprijemljive vire, vključno s financami, podpornimi omrežji in priložnostmi za sodelovanje. Lahko doprinesejo raznolike perspektive, ki prispevajo k povečani strpnosti in razširjenim perspektivam, kako reševati probleme. Nenazadnje lahko prostovoljci razvijejo človeške vire s prispevanjem veščin, informacij in znanj (Lough in drugi 2011, 121).

Ugotovitve v dosedanjih raziskavah so, da mednarodni prostovoljci nedvomno prinesejo prepotrebne veščine in zmogljivosti gostiteljskim organizacijam, ki jim omogočajo, da izboljšajo svoje delovanje in uspešnost. Vendar pa je ta učinek pogosto odvisen od tega, kako dobro organizacije vnaprej načrtujejo, kako bodo uporabile prostovoljce (Perold in drugi 2012, 189). Perold in drugi (2012) v svoji študiji pokažejo, da obstaja vsaj pet načinov, kako gostitelji dojemajo prispevek prostovoljcev na svoje razvojne cilje.

Prvič, pogosto prinesejo nove ideje in predlagajo inovativne načine izboljšanja kapacitet organizacije. Gostitelji tudi čutijo, da mednarodni prostovoljci znajo videti situacije z novimi

očni in z drugačnimi izkušnjami in so zato zmožni proizvesti tehnične ter kulturne inovacije. Ugotovitve tudi kažejo, da je večina prostovoljcev zmožna takih inovacij, vendar pa so njihovi prispevki tem bolj uporabni, bolj kot so usposobljeni. Gostitelji tako raje sprejemajo usposobljene prostovoljce. Drugič, prostovoljci predstavljajo pomembne človeške vire za organizacije, ki lahko tako razširijo svoj doseg in izboljšajo kvaliteto programov. Tretjič, gostiteljske organizacije lahko v svojo korist uporabijo dojemanje belcev, ki jih imajo skupnosti in donatorji. Gostovanje prostovoljcev tako poveča kredibilnost organizacije in poveča njeno privlačnost pri donatorjih. Temu pritrjuje tudi vodstvo organizacije CAIJ. »Prisotnost prostovoljcev brez dvoma zbuja pozornost in kredibilnost tako v našem mestu kot zunaj, posledično pa pritegne tudi prispevke posameznikov in skupin« (Forin, 2017). Četrto, mednarodno prostovoljstvo lahko gradi družbeni kapital. Po svoji naravi prostovoljstvo združuje ljudi z različnimi nivoji privilegijev in moči, pa tudi ozadij, kultur in ras. Petič, gostitelji so izrazili občutke, da lahko prostovoljci prispevajo k njihovem razvoju tudi preko zagovorništva v njihovih domačih državah, ko lahko po vrnitvi domov podajo poročilo brez pristranskih političnih interesov, torej realno sliko njihovih potreb, šibkosti in moči držav v razvoju. Vendar pa se to ne zgodi avtomatsko, pač pa je posledica skrbno načrtovanih usposabljanj skupaj s strukturiranimi priložnostmi za refleksijo vseskozi mednarodno prostovoljno delo. »Tako gostiteljske kot pošiljajoče organizacije bi morale prevzeti odgovornost za to, če želijo prispevati k pomenljivemu ustvarjanju mednarodnega družbenega kapitala« (Perold in drugi 2012, 189–191).

4.1.3 DOPOLNJEVANJE LOKALNIH VIROV

Stalno povpraševanje lokalnih organizacij po mednarodnih prostovoljcih kaže, da zunanji delavci lahko dajo prispevek, ki dopolnjuje lokalne vire in ostale vložke, kot so finance ali usposabljanja. Prostovoljci so lahko pogosto tudi most do drugih virov sredstev, podpore in sodelovanja, tako na delu v tujini kot po vrnitvi domov. Mednarodni prostovoljci so bistveno cenejši kot druge oblike dolgotrajne tehnične pomoči, ker delajo in živijo v skladu z lokalnimi pogoji (Devereux 2008, 362).

Če ima prostovoljec posebne veščine oziroma znanja, to zagotavlja, da ne odvzema dela lokalnemu prebivalstvu, ki bi lahko enakovredno opravilo določeno delo, ampak dejansko zapolnjuje vrzel in opravlja delo, ki sicer ne bi bilo opravljeno. Te posebne veščine in znanja predstavljajo neposredno korist gostiteljem, ki bi sicer bili brez tega znanja (Southwick 2015).

Študija leta 1999 v Nepalju je pokazala, da je več kot polovica intervjuvanega lokalnega prebivalstva menila, da so mednarodni prostovoljci naredili prispevek, ki ga lokalno prebivalstvo ne bi moglo (Devereux 2008, 362). Če prostovoljec še prenaša znanje članu oziroma članom lokalne skupnosti, to zagotavlja trajnost učinka po prostovoljčevem odhodu (Southwick 2015).

Dodaten par rok pri rutinskih dejavnostih, ki ne zahtevajo posebnih znanj, je pomembna korist. Najpogosteje gre za skrb za otroke in skrb in druženje s starejšimi in invalidi. Tako se lahko stalno osebje organizacije posveti ostalim dejavnostim, ki zahtevajo njihovo strokovno znanje. Mednarodni prostovoljci prispevajo tudi ostale fizične vire, kot so denar in materiali. Pogosto finančne vire pošiljajo naknadno, ko se vrnejo nazaj domov in jih zbirajo med prijatelji in znanci (Lough in drugi 2011, 126–127). Ključno vprašanje za nadaljnje raziskovanje je raziskati, ali je tako ravnanje trajnostno na dolgi rok ali samo ohranja prakse materialne odvisnosti (Lough in Matthew 2013, 13).

Prostovoljci prispevajo delo, ki ima samo po sebi ekonomsko vrednost v gostujočih državah, njihova prisotnost kot prostovoljcev iz globalnega severa pa ima bistveno drugačen vpliv kot če bi delo opravila lokalna delovna sila. Tako na primer prostovoljci, ki delajo kot učitelji, prispevajo k širši preobrazbi učiteljskih praks in razlogov za poučevanje v šolah. Kot tuji člani v zbornicah so prostovoljci lahko primeri 'inovativnih praks' in delijo znanje o izkušnjah s poučevanjem v njihovih domačih državah na severu. Ne gre torej zgolj za enosmerno izmenjavo, ampak vzajemen prenos znanja, ki vodi v nove prakse (Jones 2008, 22).

Sogovorniki iz organizacije CAIJ izpostavljajo, da imajo prostovoljci sledeče lastnosti, ki jih lokalno prebivalstvo nima oziroma vsaj ne v tolikšni meri: želja po spoznavanju novega, želja predajati znanje in pozornost do drugih, pogum, pripravljenost na izzive, željo iti v neznano, zaupanje vase in v skupini.

Vodja organizacije pravi, da so vse materialne dobrine, ki jih prinesejo prostovoljci, dobrodošle in uporabljene v dobro njihovih uporabnikov. CAIJ deluje skoraj izključno na osnovi donacij iz držav, od koder prihajajo prostovoljci. Pri tem imajo pomembno vlogo prostovoljci, ki spodbujajo zbiranje sredstev med svojimi znanci in v svojih lokalnih skupnostih, tako pred samim prihodom kot še leta po vrnitvi domov (Forin 2017).

4.1.4 PARTNERSTVO

Retorika o partnerstvu je globoko zakoreninjena v razvojne politike ter prakse in ravno tako v mednarodnem prostovoljstvu. Pošiljajoče organizacije so razvile dolgotrajna partnerstva s številnimi lokalnimi organizacijami v državah v razvoju. Organizacije skupaj identificirajo potrebe in strategije. To se zdi kot dober model partnerstva, odziven na lokalne potrebe; preko pogajanj in dolgoročne komunikacije je sposoben uskladiti želje prostovoljcev in zahteve gostiteljskih organizacij (Impey in Overton 2013, 112).

Enakopravna partnerstva so bolj verjetna, kadar imajo gostiteljske organizacije možnost, da same postavijo svoje razvojne agende in organizacijske vrednote programov mednarodnega prostovoljstva, in ne, ko so postavljene v pasiven položaj prejemnikov prostovoljcev kot oblike pomoči (prav tam, 115). Enakopravna partnerstva pa se manj verjetno razvijejo v kratkotrajnih programih mladinskega prostovoljstva, ki jih vodi povpraševanje po mednarodnih izkušnjah (Schech in drugi 2015, 363).

Tudi Sever se lahko mnogo nauči od Juga, in prostovoljci so lahko posredniki za prepoznavanje tega znanja in posledično krepijo omrežja za stalne stike. Kot navadni državljani, ki se vrnejo v svoje skupnosti, imajo močan položaj, da predstavijo dostopen, smiseln in ne-stereotipen 'javni obraz razvoja'. »Zaradi njihovega strokovnega znanja so mogoče do neke mere *outsiderji* v razvojnem kontekstu, vendar pa hkrati lahko pridobijo *insidersko* perspektivo, zaradi dolgega bivanja in dela znotraj lokalnih organizacij in lokalnih pogojev« (Devereux 2008, 366). Tudi po vrnitvi domov so *insiderji* v svojih skupnostih, hkrati pa lahko postanejo *outsiderji* zaradi njihove izkušnje (prav tam). Po zaključku dela na svet gledajo deloma skozi očala, ki so jih dobili skozi to izkušnjo. Ta dvojna vloga mednarodnih prostovoljcev ima pomembno vlogo v razvojnih praksah. Smith in Yanacopulos (2004, 661) menita, da ima mednarodno prostovoljstvo velik potencial za spremembo odnosov med darovalci in prejemniki, saj zagotavlja boljše priložnosti za naslavljanje revščine in neenakosti.

Kot že omenjeno, se pogoste kritike nanašajo na dejstvo, da imajo največ koristi prostovoljci (pridobivanje izkušenj, veščin, učenje jezika itd.). Ravno priznavanje dejstva, da storitve gostiteljskih organizacij omogočajo to gradnjo veščin in zmogljivosti prostovoljcev, je pomemben korak v prepoznavanju potenciala za partnerstvo v prostovoljstvu (Schech in drugi 2015, 363). Gostiteljske organizacije prepoznavajo vrednost in koristi mednarodnega prostovoljstva, hkrati pa se tudi vedno bolj zavedajo koristi prostovoljstva za prostovoljce, kar jih postavlja v močan položaj partnerjev, ki imajo ponuditi nekaj koristnega nasprotni strani

(prav tam, 368). Spodbujanje učinkovitega partnerstva na ravni prebivalstva olajša dostop do zunanjih virov, prenosa veščin skupaj s socialnim kapitalom in razvojem zmogljivosti (Lough in Matthew 2013, 17).

Vodja organizacije CAIJ opisuje odnos s pošiljajočimi organizacijami kot zelo dober. Stalno so v kontaktu, pogovarjajo se o doživetih izkušnjah, pa tudi odhajajo na obisk v te organizacije oziroma države. Zaposleni vidijo prostovoljce kot sebi enake, brez posebnih razlik (Costa 2017). Sogovorniki se tudi dobro zavedajo, da imajo prostovoljci številne koristi od dela pri njih. Goncalves (2017) omenja nova poznanstva, spoznavanje nove kulture in običajev. Forin (2017) izpostavlja, da prostovoljci spletejo nove vezi in poznanstva, spoznajo drugačen način življenja, predvsem pa spoznajo, da imajo ljudje kljub (skrajni) revščini veliko voljo do življenja, ki je v razvitem svetu ne vidijo. »Vsekakor mislim, da vsak prostovoljec odide bolj bogat kot je prišel. Spoznavanje novih ljudi, nove kulture in predvsem nove realnosti, ki v Sloveniji ne obstaja« (Sabljak 2017).

4.1.5 GRADNJA ODNOSOV IN OMREŽIJ

»Prostovoljstvo je osnovni izraz človeških odnosov« (United Nations Volunteers 2016c). Bistvo mednarodnega prostovoljstva ni samo oprijemljiv prispevek in rezultati projektov, ampak predvsem gradnja odnosov razumevanja (Hammersley 2014, 856). Večina obstoječih raziskav, ki se sicer osredotoča na rast in diverzifikacijo kratkotrajnih prostovoljskih programov kot odgovor na naraščajoče povpraševanje po mednarodni izkušnji med mladimi iz Severa, nakazuje, da je glavni prispevek mednarodnega prostovoljstva k razvoju gradnja odnosov, ki omogočajo prostovoljcem in njihovim gostiteljem, da skupaj delujejo za doseganje lokalno definiranih razvojnih ciljev (Schech in drugi 2015, 361). Pomen osebnih in družbenih interakcij ter gradnja odnosov med prostovoljci in gostitelji mora biti pripoznana kot nepogrešljiv del razvoja skupnosti (Hammersley 2014, 865). Medkulturni odnosi, ki se rodijo v teh mikro-scenarijih, imajo pomembno vrednost (Palacios 2010, 872). Globalna prostovoljska omrežja spodbujajo sodelovanje, odgovornost in odzivnost (United Nations Volunteers 2015b, xv).

Ljudje so bistveni za učinkovito mednarodno prostovoljstvo za razvoj in trajnost. Mednarodni prostovoljci izpostavljajo pomen lokalne odgovornosti, spoštovanja lokalnih vrednot in znanja, primeren tempo in karakter posredovanj, ter potrebo po sodelovanju kljub težkim pogojem (Devereux 2008, 368). Devereux (prav tam, 363–364) nadalje meni, da so

ključni elementi v mednarodnem prostovoljstvu zahteve za gradnjo odnosov z ljudmi in doseganje osebne spremembe. Prostovoljci poskušajo razumeti lokalno prebivalstvo in ne vsiljujejo svojega. Prostovoljce doživljajo bližje kot strokovnjake, saj so bolj dostopni. Strokovnjaki so večinoma v stiku z direktorji, medtem ko so prostovoljci dostopni ljudem. Kot je Devereuxu (2008, 368) odgovoril eden izmed anketirancev med gostitelji: »Blizina delovnih odnosov med prostovoljcem in lokalnimi kolegi je bistvena.« Palacios (2010, 872) trdi, da je tesen kontakt tisti, ki ustvarja močne gospodarske, družbene in učne izide tako za gostitelje kot prostovoljce.

Gostiteljske skupnosti lahko tudi razširijo svoje mednarodne družbene mreže, kar lahko vodi v priložnosti za družbeni in politični razvoj. Programi, ki pošljejo skupino prostovoljcev vsako leto, dajo gostiteljski organizaciji možnost, da si razširi svoje omrežje. Za gostiteljsko organizacijo to predstavlja partnerstvo s pomembnimi koristmi za njihove organizacijske zmogljivosti v smislu sredstev in delovne sile (Palacios 2010, 873). Širše mednarodne družbene mreže lahko na primer pritegnejo vire ter prepoznavnost pri mednarodnih darovalcih in drugih. Osebni odnosi, ki izhajajo iz stikov med prostovoljci in skupnostjo, lahko pritegnejo finančne vire in hkrati predstavljajo priložnost za prodajo lokalnih izdelkov (Sherraden in drugi 2008, 408). Prostovoljci imajo tudi priložnost biti zgled mladim, ki tako vidijo, kakšne možnosti imajo za boljšo prihodnost (Southwick 2015).

Vsi sogovorniki iz organizacije CAIJ zatrjujejo, da s prostovoljci spletejo prijateljske odnose in vsaj z nekaterimi ohranijo stike preko socialnih omrežij, tako zaposleni kot otroci. Costa (2017) in Forin (2017) odnose opisujeta kot odnose naklonjenosti in spoštovanja. Z nekaterimi prostovoljci ohranijo stike celo z obiski v njihovih domačih državah. Forin (2017) stike ohranja predvsem z italijanskimi prostovoljci, kjer ni problemov z znanjem jezika. Slovenijo pa na primer obišče, ko gre na obisk v Italijo k svoji družini.

Pri številnih otrocih prostovoljci zapolnjujejo praznino, z ljubeznijo in pozornostjo (Goncalves 2017). »Tukaj je precej otrok, ki v družini nimajo figure očeta oziroma tudi matere predvsem zaradi ločitve, alkohola in droge. Ti otroci se čustveno dosti hitreje navežejo. Mislim, da prostovoljci igrajo pomembno vlogo, ker na ta način vlijejo novega upanja v otrocih, ki so bolj socialno ogroženi« (Sabljak 2017). Nekateri prostovoljci se vključijo tudi v njihov program botrstva, kjer redno pošiljajo denarna sredstva za izbranega otroka. Večina otrok pa vidi prostovoljce kot vzornike (Costa 2017).

4.1.6 VIR SOCIALNEGA KAPITALA

Z razvojem vezi s člani gostiteljskih skupnosti razvijejo mednarodni prostovoljci omrežja podpore in konkretne priložnosti za sodelovanje (Lough in Matthew 2013, 15). Bivši prostovoljci so lahko pomemben vir socialnega kapitala za gostiteljske skupnosti. Mnogi izmed bivših prostovoljcev namreč povečajo svoje globalne in državljanske aktivnosti. Številni so udeleženi v dogodke za zbiranje sredstev, pridobivanje sponzorjev ali spodbujanje ostalih, da postanejo prostovoljci ali pa celo postanejo del osebja pri gostiteljih. Tesne vezi, ki jih prostovoljci spletejo z lokalnim prebivalstvom, so tudi potencialen družbeni kapital za bodoče transnacionalno sodelovanje (Palacios 2010, 873).

Razvoj socialnega kapitala je eno izmed sredstev, ki posameznikom in organizacijam omogoča, da krepijo svoje zmogljivosti in zmanjšujejo odvisnost od drugih. Družbena omrežja lahko služijo kot način za krepitev priložnosti in virov ter omogočajo večje učenje. Skupno reševanje problemov leži v osrčju teorije in prakse razvoja skupnosti (Sciele v Perold in drugi 2012, 182). Tako lahko mednarodno prostovoljstvo legitimno smatramo kot vzpostavitev družbenih omrežij med deležniki, vendar pa koristi teh socialnih povezav ne smemo imeti za samoumevne. Potencialne koristi lahko na primer ogrožajo odnosi moči in neenakosti (Perold in drugi 2012, 182).

Vodja organizacije CAIJ trdi, da ostaja večina prostovoljcev po vrnitvi domov vsaj na nek način angažirana, da lahko izvajajo njihove projekte, bodisi s spodbujanjem znancev, da postanejo prostovoljci ali z zbiranjem donacij (Costa 2017).

4.1.7 TRANSPARENTNOST IN ODGOVORNOST

»Tesno povezano z visokimi stopnjami zaupanja se mednarodne prostovoljce dojema kot pospeševalce transparentnosti in odgovornosti razvojnih projektov in programov« (Lough in Matthew 2013, 20). Mednarodni prostovoljci naj bi bili odgovorni skupnosti in ne velikim organizacijskim birokracijam (še posebej vladnim organizacijam). Čeprav imajo mednarodni prostovoljci dostop oziroma povezavo z razvojnimi organizacijami, se jih dojema kot bolj neodvisne kot svetovalce in tehnične sodelavce. Posledično se jih dojema tako, da nimajo institucionalnega položaja, katerega bi se pričakovalo, da ga predstavljajo (prav tam).

Prostovoljci delajo pod nadzorom lokalnih gostiteljskih organizacij, najsi bodo to lokalne vlade, univerze, šole ali nevladne organizacije. Prostovoljci so v prvi vrsti odgovorni lokalni

organizaciji in še širše pošiljajoči organizaciji, ki jim omogoča prostovoljstvo – to je kontrastno prevladujoči situaciji v večini bilateralnih ali multilateralnih projektov, kjer moč še vedno leži na pošiljajoči organizaciji in prostovoljci niso pod neposrednim nadzorom gostiteljske organizacije (Devereux 2008, 360).

Omejena moč prostovoljcev in nujnost prilagoditve lokalnim strukturam in virom lahko prispeva k bolj smiselnemu in trajnostnemu modelu razvoja, ki ga vodijo lokalno definirane agende (Schech in drugi 2015, 362). Kot razlaga Devereux (2010, 40), ima prostovoljstvo potencial, da prispeva k transformaciji razvojne pomoči v radikalen in recipročen relacijski razvojni proces, osredotočen na ljudi. Prostovoljstvo je močno sredstvo vključevanja skupnosti. Njihovo opolnomočenje, da sodelujejo in identificirajo potrebe teh skupnosti in potencialne rešitve je nujno za zagotovitev trajnosti in lastništva v razvojnem napredku in rezultatih (United Nations Volunteers 2010, 4).

4.2 Šibkosti mednarodnega prostovoljstva

Če na eni strani zagovorniki trdijo, da mednarodno prostovoljstvo spodbuja veliko število ljudi, da se vključijo v globalne zadeve in spodbujajo prizadevanja za svetovni mir, mednarodno razumevanje ter naredijo oprijemljiv prispevek h dobrobiti ljudi po vsem svetu, na drugi strani kritiki zatrjujejo, da stremi h imperializmu, krepi obstoječe neenakosti, ali v najboljšem primeru, je neučinkovito v luči resnih globalnih izzivov (Sherraden in drugi 2008, 396). Devereux (2008, 358) pravi, da je v najslabšem primeru mednarodno prostovoljstvo lahko imperialistična, paternalistična dobrodelna dejavnost, volonterski turizem, ali sebičen način pridobivanja koristi za karierni in osebni razvoj s strani bogatih zahodnjakov. Prostovoljci, ki imajo malo znanja ali izkušenj pri delu, ki se ga lotevajo, na primer zbujajo vprašanja o svoji neučinkovitosti. V tej samoumevni domnevi, da lahko celo nevedni zahodnjaki izboljšajo stanje ljudi na jugu, je čutiti sledi neokolonializma (Brown in Hall 2008, 845).

Pogoste kritike se nanašajo na to, da gostiteljske organizacije in skupnosti ne prejmejo nobenih merljivih rezultatov in so pravzaprav oropane svojega časa, energije in virov, ki jih potrebujejo za nastanitev prostovoljcev (Devereux 2008, 362). Še posebej kratkotrajni projekti naj ne bi ponujali dovolj časa, da bi ustvarili pomembne spremembe ali pomagali pri dolgoročnih ciljih gostiteljskih organizacij in skupnosti (Palacios 2010, 868).

Osebje gostiteljskih organizacij navaja kot dejavnike, ki najbolj vplivajo na učinkovitost prostovoljstva, sposobnost komunikacije v lokalnem jeziku in trajanje službe. Poleg tega pa je

pomemben tudi čas, ki si ga vzamejo za integracijo v organizacijo, poklicne izkušnje prostovoljca, prostovoljčeva predanost delu in kontinuiteta med posameznimi projekti. Kar se tiče trajanja dela, ima osebje raje prostovoljce, ki pridejo za dlje časa, vsaj en mesec ali šest tednov (Lough in drugi 2011, 130–131).

Tudi sogovorniki iz organizacije CAIJ se strinjajo, da je boljše, če prostovoljci pridejo za dlje časa. Forin (2017) meni, da je idealno, če prostovoljci ostanejo vsaj dva meseca, Goncalves (2017) pa, da vsaj tri. S tem se strinja tudi Costa (2017), ki razlaga, da je potreben vsaj en mesec, da se prostovoljec vključi v novo realnost in še dva meseca za interakcijo in da lahko samostojno nekaj prispeva. Sabljak (2017) razlaga, da je trajanje dela seveda odvisno od potreb, kamor prostovoljci gredo: »Tukaj je že vnaprej vse organizirano, tako da so prostovoljci koristni že od prvega dne. Drugače je pri prostovoljstvu na primer kot laiški misijonar,⁴ kjer se mora najprej naučiti jezika, se prilagoditi kulturi in potrebuje mogoče eno celo leto, da lahko začne samostojno delovati.«

4.2.1 EVROPOCENTRIČNI ODNOSI OZIROMA ONI VEDO BOLJŠE KOT MI

Kot razlaga Palacios (2010, 863) v svoji raziskavi, je prostovoljstvo okvir, ki ga lahko potencialno uporabimo za podporo medkulturnemu učenju in solidarnosti, hkrati pa lahko ravno tako spodbuja nerealna pričakovanja, frustracije, konflikte in problematične domneve, kot je na primer, da Zahodnjaki vedo bolje od lokalnega osebja.

Gostiteljske organizacije pogosto sploh ne dajo posebnih navodil prostovoljcem, saj jim zaupajo in dajo popolno avtonomijo, ker implicitno verjamejo, da so prostovoljci vedno polni znanja. Lokalno osebje na primer pogosto sprašuje prostovoljce za njihovo mnenje in vložek. Lokalno prebivalstvo torej verjame, da so kot mladi zahodnjaki usposobljeni, da jim dajo dragocene nasvete za izboljšave (prav tam, 869). Percepcija med prebivalstvom je torej, da so prostovoljci predstavniki superiornega zahodnjaškega znanja.

Čeprav se preko prostovoljstva lažje stkejo globoke čustvene povezave med posamezniki iz različnih kultur, je lahko, paradoksalno, avtoriteta in odgovornost, ki jo (mladi) prostovoljci prejmejo s svojo vlogo, neupravičena, saj ni nujno, da imajo potrebne zmogljivosti, da pomagajo ali prenašajo znanje in veščine (prav tam, 867). Raymond in Hall (2008, 531) tako predlagata, da 'strokovnjak' ali 'učitelj' niso primerne vloge za neizkušene prostovoljce, saj s temi položaji moči reproducirajo kulturne podobe zahodne superiornosti.

⁴ Laiški misijonarji so laiki, ki opravljajo misijonarsko delo, običajno za tri leta.

Lough in Carter-Black (2015) sta preučevala vpliv rase na dožemanje gostiteljev o moči. Študija je pokazala, da obstaja močna povezava med raso in viri, znanjem in ekspertizo ter zaupanjem. Študija raziskuje dožemanje med črnimi 'prejemniki' pomoči v Keniji. To je eden redkih prispevkov, ki se ukvarja z razumevanjem tega, kako gostitelji vidijo svoj odnos z mednarodnimi pomočniki. Prejemniki pomoči pogosto vidijo razvojne projekte kot lastnino 'belcev' in posledično sebe ne dojemajo kot aktivne udeležence v razvojnih projektih, ampak kot prejemnike pomoči belcev, ki so obdarjeni z obilico virov in prijaznostjo (Loftsdottir 2009). Pomen rase pa je imel večji vpliv, tem krajše je bilo delo prostovoljca (Lough in Carter-Black 2015, 218). Zaposlena na organizaciji CAIJ vidita prostovoljce kot sebi enake, razlika je zgolj v kulturi in običajih, na primer hrani, plesu, glasbi, jeziku.

4.2.1.1 Diskurz odvisnosti

Mednarodno prostovoljstvo lahko ohranja, ali celo pospešuje, kulturno, politično in gospodarsko prevlado razvitega sveta nad državami Tretjega sveta (Brav in drugi 2002, 8). Perold in drugi (2012) v svoji študiji pokažejo, da pretekla kolonialna razmerja moči še vedno vplivajo na odnose med belimi prostovoljci in črnimi gostitelji. Čeprav formalna odvisnost ne obstaja več, ostajajo odnosi odvisnosti tako na gospodarskem kot političnem področju. V skladu s temi strukturnimi vprašanji v raziskavi med gostitelji na afriški celini ugotovijo, da člani gostiteljskih skupnosti dojemajo mednarodne prostovoljce kot višje po gospodarskem statusu, da imajo posebne veščine in pogosto tudi, da so nadrejene rase. Člani gostiteljskih organizacij in skupnosti niso kritično razmišljali o svojih prepričanjih o intelektualni in strokovni večvrednosti bele rase. Da bi zaradi odnosov s prostovoljci pridobili dodatne koristi, so jih celo še bolj poudarjali. Organizacija se je tako zdela bolj verodostojna in vredna zaupanja, člani skupnosti pa raje prisluhnejo prostovoljcem, saj jim bolj verjamejo in zaupajo kot lokalnemu prebivalstvu. Če se z mednarodnim prostovoljstvom torej ne upravlja previdno, lahko služi kot pospeševalec mentalitete odvisnosti. Tako je pomembno ozaveščanje med gostitelji, da se bolj zavedajo pomena, da lahko prostovoljce uporabijo strateško za prekinitve kroga odvisnosti (prav tam, 186–188).

Razlike v moči in privilegijih med prostovoljci ter lokalnim prebivalstvom lahko privedejo do večjega spoštovanja prostovoljčeve kulture, s tem pa razvrednotenja avtohtonih kulturnih identitet in pospeševanja zahodne kulturne hegemonije. Če se o kulturnih razlikah ne

razpravlja in z njimi previdno upravlja, imajo take percepcije lahko negativen vpliv na gostiteljske organizacije (Lough in drugi 2011, 133).

Eden izmed konkretnih primerov dejanj prostovoljcev, ki pospešujejo dojetje odvisnosti, je dajanje materialnih daril (denar, oblačila, ...). Čeprav po navadi storjeno v dobri veri, to pogosto spodbuja odnose odvisnosti, čeprav naj bi prostovoljstvo spodbujalo samostojnost. Nekatere organizacije tako prepovedujejo dajanje materialnih donacij lokalnemu prebivalstvu, še posebej med samim prostovoljenjem, kar je v splošnem sprejeto kot dobra praksa (Comhlamh 2007, 13).

4.2.1.2 Razvoj kot pomoč od zunaj

»Prostovoljci pridejo pomagati in omogočiti razvoj, kar postavi Drugega v razmeroma pasiven položaj. Kljub promociji participatornih pristopov znotraj novega razvojnega diskurza, je volunturizem okrepljen z idejo, da bo razvoj prišel od zunaj, in da se nahaja v rokah in denarnicah razsvetljenih, bogatih potrošnikov prostovoljstva« (Vodopivec in Jaffe 2011, 125).

Prostovoljci pogosto interpretirajo svoje odnose z gostitelji v smislu dajati in prejemati. V tem kontekstu sta pojma pomoč in hvaležnost trdno povezana s pomenom prostovoljstva. Tako se spodbujajo določeni odnosi moči in tudi pristne čustvene povezave med prostovoljci in tistimi, ki se jim 'prostovolji', torej darovalci in prejemniki (Palacios 2010, 867).

4.2.2 JEZIKOVNE OVIRE

Neznanje jezika pogosto predstavlja največjo težavo za gostitelje, saj izredno omejuje izmenjavo (Comhlamh 2007, 8). Jezikovne veščine so posebej pomembne pri kompleksnih interakcijah in zadolžitvah, kot je na primer opravljanje zdravniške službe (Lough in drugi 2011, 131). Vendar pa osebje tega ne smatra kot nepremostljivo oviro. Uporabi se neverbalna komunikacija ali pa pomoč prevajalcev, ki znajo vsaj nekaj lokalnega jezika. Tako se pogosto zgodi, da mora biti nenehno prisotna oseba, ki prevaja, kar je velika slabost (prav tam, 127).

Vsi sogovorniki omenjajo neznanje jezika kot največjo slabost. »Neznanje jezika, mislim, da je ena od največjih ovir za prostovoljca. Mogoče se to najbolj vidi pri organizaciji raznih aktivnosti« (Sabljak 2017). »Edina slaba oziroma težka stvar pri prostovoljstvu je jezik. Nič drugega« (Forin 2017). Kot razlaga Goncalves (2017), imajo prostovoljci verjetno oziroma

mogoče znanje, da bi dobro opravili svoje delo, vendar je komunikacija velika ovira, še posebej na začetku. Costa (2017) pravi, da so jezikovne ovire predvsem ovira za bolj osebno izkušnjo, medtem ko pri delu samem niso nepremostljiva ovira in se jo da premagati zaradi skupnih ciljev. Enako meni tudi Forin (2017) in dodaja, da je to hkrati tudi spodbuda za obe strani, da se išče druga oblika interakcije in za učenje jezika. Opozarja tudi na napačno uporabo besed, kar ima lahko resne posledice, enako pa velja tudi za geste, ki imajo v različnih kulturah različne pomene.

4.2.3 PROSTOVOLJSTVO KOT ODRAZ POVPRASEVANJA, NE POTREB

Delo je pogosto bolj odraz povpraševanja kot potreb po prostovoljcih (Lough in drugi 2011, 122; Perold in drugi 2012, 192; Evans 2014). Svet je vse manjši in ker si toliko ljudi želi opravljati prostovoljno delo, priložnosti pa so povsod, cveti posel z mednarodnim prostovoljstvom (Evans 2014). Zaradi koristi prostovoljstva za prostovoljce je povpraševanja vse več. Posledično imajo gostiteljske organizacije manj vpliva pri izbiri prostovoljcev (Perold in drugi 2012, 192).

Z naraščanjem prostovoljskih programov se pojavlja tudi vse več dela tam, kjer to sploh ni potrebno (Sothwick 2015). Tudi prostovoljci sami pogosto občutijo, da so gostiteljem prej v breme kot pomoč, saj si morajo ti na primer za njih izmišljati naloge in opravila, ki sploh nimajo nobene praktične vrednosti za organizacijo (Perold in drugi 2012, 192).

Vodopivec in Jaffe (2011, 123) opozarjata tudi na dejstvo, da prostovoljci, da lahko uresničijo svoje cilje (pomoči), potrebujejo projekt in nekoga, komur lahko pomagajo. To jim zagotovi pošiljajoča organizacija. Tako vzamejo svoje delo za samoumevno in se le redko sprašujejo, kako je prišlo do projekta. Tako se pojavlja vprašanje, ali gostitelji res potrebujejo prostovoljca ali on njih, da lahko izpolni svoj cilj.

Gostiteljske organizacije se morajo začeti dojemati kot enakopravne partnerice v odnosih mednarodnega prostovoljstva, zahtevati boljše komunikacijske kanale, več posvetovanj in več vpletenosti pri izbiri in pripravi prostovoljcev ter ji tudi strateško uporabljati (Perold in drugi 2012, 194).

Forin (2017) razlaga, da bi delo, ki ga opravijo prostovoljci, dejansko lahko opravilo tudi lokalno prebivalstvo. Tudi Costa (2017) pravi, da prostovoljcev pravzaprav ne potrebujejo nujno, saj gre za neko dodatno delo, izven običajnih okvirjev oziroma njihove rutine. Vendar pa to hkrati pomeni, da se z njihovim delom poveča obseg in kvaliteta njihovih storitev.

4.2.4 OMEJENE VEŠČINE IN RAZUMEVANJE LOKALNEGA KONTEKSTA

V prvi vrsti učinkovitost in pomen prostovoljca za gostiteljsko skupnost temelji na tem, kako dobro prostovoljčeve veščine ustrezajo potrebam določenega dela (Southwick 2015). Palacios (2010, 868) v svoji raziskavi ugotovi, da je lokalno osebje pogosto izrazilo mnenje, da veščine, ki jih imajo prostovoljci, niso vedno najbolj primerne za njihove vloge, še posebej ko gre za specifične strokovne vsebine. Gostiteljske organizacije najpogosteje potrebujejo veščine kot so tehnika, medicina, izobraževanje, projektiranje, računalništvo, zdravje in angleščina (Comhlamh 2007, 15). »Pomen znanja in veščin posameznika oziroma prostovoljca je odvisen od ciljev prostovoljskega projekta« (Sherraden in drugi 2008, 398). Včasih je bolj pomembno navdušenje, energija in dobra volja. Ko gre za tehnično pomoč pa so pomembne izkušnje in urjenje. Ko gre za humanitarno pomoč, neizkušeni prostovoljci celo predstavljajo breme (prav tam). Prenos strokovnih tehnik in praks je lahko koristen, neprimeren prenos praks v lokalnih razmerah pa utegne zavirati razvoj lokalnih metod (Lough in drugi 2011, 133). Devereux (2008, 363) razlaga, da prostovoljce usposabljanja, podpora in prostovoljski duh spodbujajo, da poslušajo in se učijo, ko načrtujejo in izvajajo aktivnosti skupaj z lokalnim prebivalstvom, vendar pa je za to potrebnega dalj časa, npr. vsaj dve leti.

Vsi sogovorniki menijo, da imajo prostovoljci potrebne veščine za opravljanje svojega dela. Costa (2017) razlaga, da imajo v organizaciji različna področja dela, tako da se lahko vsak prostovoljec najde tam, kjer se najboljše znajde in je najbolj koristen.

Costa (2017) pravi, da prostovoljci večinoma niso pripravljeni na drugačno kulturo in je za njih vse zelo novo, ravno tako za zaposlene in otroke na drugi strani. Forin (2017) razlaga, da vedno znova opaža, kako se prostovoljci sčasoma prilagodijo lokalnim razmeram. Vseeno sta evropska in brazilska miselnost tako drugačni, da lahko pride do frustracij pri izvedbi raznih aktivnosti, kjer bi evropski prostovoljci radi hitro razmišljanje in ukrepanje, medtem ko so Brazilci mirni in potrebujejo svoj čas, vendar vseeno dosežejo cilj.

4.2.5 NEREALNA PRIČAKOVANJA IN NEJASNOST VLOG

Gostitelji večinoma iščejo tehnične in strokovne veščine – po navadi gre za izobraževanje, zdravstvo, socialno delo in posel. Včasih pa se zgodi, da so pričakovanja med osebjem previsoka, kaj dejansko lahko prejmejo od mednarodnih prostovoljcev (Lough in drugi 2011, 129–130). Prostovoljci tako kot njihovi gostitelji so včasih zmedeni in obremenjeni zaradi

nejasne narave njihovih vlog. Nejasnost vlog se pojavi, ko si prostovoljci tako kot njihovi gostitelji niso na jasnem, kakšne dolžnosti so povezane z njihovo prostovoljsko vlogo in kakšni vzorci obnašanja se od njih pričakujejo (Lyons in Wearing 2008, 150).

Programi mednarodnega prostovoljstva, ki imajo za glavni cilj razvojno pomoč, poudarjajo prenos znanja, veščin in tehnologije. Ta učinek lahko tudi dosežejo, saj tako delo zahteva strokovno usposobljenost prostovoljcev in gre večinoma za dolgotrajne (individualne) službe, ki jih financirajo vlade ali multilateralne agencije. V nasprotju s tem bi se kratkoročni programi, kjer običajno delajo mladi v skupinah z manj znanja in veščinami, izkušnjami in omejenimi mednarodnimi izkušnjami, morali izogibati cilju razvojne pomoči. Kajti če ta cilj imajo, se lahko pojavijo negativni rezultati, kot so evropocentrizem, konflikti med skupino in javne kritike, v najslabšem primeru pa so lahko celo škodljivi za gostitelje. Taki programi bi se morali držati cilja spodbujanja mednarodnega razumevanja (Palacios 2010, 871).

Costa (2017) izpostavlja, da včasih pride do nejasnosti zaradi težav pri komunikaciji. Gostitelji mislijo, da so bile zadolžitve jasno podane in tudi razumljene, ko pa pride do izvedbe, vidijo, da temu ni tako. Sicer pa vsi sogovorniki zagotavljajo, da so do sedaj vsi prostovoljci, kljub raznolikosti skupin, ki prihajajo, popolnoma izpolnili ali celo presegli njihova pričakovanja. Sabljak (2017) dodaja, da je to v največji meri odvisno od samih dogovorov pred prihodom prostovoljcev. Goncalves (2017) pa izpostavlja, da je pomembno, da prostovoljci pokažejo zanimanje, da se naučijo nekaj novega.

4.2.6 NERECIPROČNOST ORGANIZACIJSKIH PARTNERSTEV

Namesto partnerstva, ki nakazuje lokalni nadzor in lastništvo ter vzajemno odgovornost, se v praksi razvojnega sodelovanja pojavljajo asimetrični odnosi moči in nadaljnja prevlada in nadzor razvojnih agencij. Te kritike lahko prenesemo tudi na mednarodno prostovoljstvo, kjer pošiljajoče organizacije iz razvitih držav vzdržujejo nadzor nad 'svojimi' prostovoljci in jih ženejo predvsem dejavniki s strani ponudbe – razpoložljivost, aspiracije in zmožnosti prostovoljcev. Malo pozornosti pa je dane gostiteljskim organizacijam – kako delujejo, kakšne so njihove vrednote in kaj iščejo pri prostovoljcih in odnosih, ki jih gradijo (Impey in Overton 2013, 111–112). Gostiteljske organizacije lahko do določene mere vplivajo na izbor prostovoljcev, vendar pa je njihova zmožnost, da prostovoljce uporabijo za doseganje večjih koristi, pogosto omejena. Po navadi je to posledica omejenega sodelovanja s pošiljajočo

organizacijo, kar preprečuje dobro načrtovano izbiro, alokacijo in mobilizacijo prostovoljcev (Perold in drugi 2012, 191).

Vodja organizacije CAIJ pravi, da ne sodelujejo pri izboru prostovoljcev. Brez občutno višje stopnje vključitve gostiteljskih organizacij v izbiro prostovoljcev le-ti lahko sicer doprinesejo neke *ad hoc* koristi, vendar pa na dolgi rok ne bodo izkoristili vsega potenciala. Če ne vedo, kakšne prostovoljce bodo prejeli, tudi ne morejo dobro načrtovati, kako jih bodo uporabili (prav tam, 192).

4.2.7 SPODKOPAVANJE LOKALNEGA RAZVOJA

Mednarodno prostovoljstvo na eni strani neposredno vpliva na lokalni gospodarski razvoj (na primer razvoj podjetništva in trga). Po drugi strani ima posredne učinke, ki nastanejo zaradi nastanitve, prehrane in oskrbe prostovoljcev. Ta vpliv ni samoumeven, ampak je deloma odvisen od tega, v katero smer se pretakajo viri. Tako se lahko zgodi ravno obratno. Primeri takega spodkopavanja lokalnega razvoja so, ko prostovoljci nadomestijo ali izpodrinejo lokalne delavce in/ali prostovoljce, nadomestijo tradicionalno vzajemno pomoč ali samopomoč in gostiteljske skupnosti postanejo odvisne od prostovoljcev (Sherraden in drugi 2008, 407). Zgodi se tudi, da mednarodni prostovoljci preprosto zapolnijo vrzel, kjer ni na voljo lokalnega osebja. To spodkopava lokalni razvoj zmogljivosti in škodi lokalnim iskalcem zaposlitve (Devereux 2008, 362). Taki projekti so lahko kulturno neprimerni in izpodrivajo zaposlitve v gostiteljskih organizacijah (Lough in drugi 2011, 122).

Rezultati na področju družbenega razvoja potencialno vključujejo izboljšave na področju zdravstva, prehrane, izobrazbe ali socialne pomoči v gostiteljskih skupnostih. Prostovoljci prebivalstvo na primer naučijo jezikovnih veščin, izobraževalnih tehnik, delovnih veščin in socialnih storitev/sluzb. Kakorkoli, lokalno prebivalstvo je lahko boljše usposobljeno za zagotavljanje teh družbenih koristi in v nekaterih primerih prostovoljci pridobijo več kot gostiteljske skupnosti. Ena izmed možnih posledic stika z mednarodnimi družbenimi omrežji je tudi izseljevanje, s celo vrsto potencialno pozitivnih pa tudi negativnih posledic (na primer odtok denarnih virov, ločitve družin in beg možganov) za gostiteljsko skupnost (Sherraden in drugi 2008, 407–408).

Ni jasno, pod kakšnimi pogoji ima mednarodno prostovoljstvo pozitiven vpliv na službe, zmanjševanje revščine ali okolje. Enako kot tradicionalen razvoj, je mednarodno prostovoljstvo lahko neučinkovito in celo prispeva k obstoječim ali novim neenakostim, razen

če programi načrtno naslavljajo te grožnje preko ustreznega usposabljanja, izbire prostovoljcev, trajnih skupnih partnerstev, koordinacije in odgovornosti (prav tam).

Vodja organizacije CAIJ pravi, da prostovoljci v njihovi organizaciji niso nadomestitev za nobenega zaposlenega, ker ne opravljajo njihovega dela, razen v času počitnic. Costa (2017) nadalje razlaga, da imajo prostovoljci velik vpliv na otroke, ki si tako širijo pogled na svet in dobijo drugačen pogled na svojo prihodnost, jim pomagajo uresničiti njihove potenciale v iskanju boljših pogojev za njihova življenja. Forin (2017) dodaja, da otroci zaradi prostovoljcev verjamejo v boljši svet, jim vzbudijo zanimanje in voljo, da verjamejo v boljšo prihodnost in se zanjo tudi borijo. Pri mnogih spodbudijo željo po nadaljnjem študiju. Pri tem je pomemben zgled skupine, zato je prepričan, da so skupinski projekti bolj učinkoviti.

4.2.8 IZČRPAVANJE VIROV IN ČASA

Na eni strani prostovoljstvo prispeva dodatno delovno silo, kar lahko poveča kakovost, učinkovitost ali obseg storitev gostiteljske organizacije. Na drugi strani pa lahko gostovanje prostovoljcev izčrpa organizacijo, preusmerja njene vire stran od storitev in moti storitve. Slaba izbira in usposabljanje prostovoljcev lahko tudi zmanjša zmogljivosti organizacije za izvajanje storitev in potencialno ogrozi njen vpliv med lokalnim prebivalstvom (Sherraden in drugi 2008, 408).

Gostiteljstvo prostovoljcev zahteva urjenje, podporo in vire. Če služijo za krajša obdobja, to pomeni, da je potrebno vložiti veliko truda za manj koristi (Lough in drugi 2011, 122). Mednarodni prostovoljci so dragi, ker potrebujejo letalske karte, zavarovanje, usposabljanje in priprave, ki jih lokalno prebivalstvo ne bi potrebovalo. Ta sredstva bi bila lahko porabljena za druge namene, ki bi izpolnjevali prednostne potrebe gostiteljskih organizacij (Devereux 2008, 362).

Costa (2017) trdi, da prostovoljci v njihovi organizaciji niso breme, ker si vse sami plačajo, tako stroške nastanitve kot prehrane. Tudi Forin (2017) se strinja, da so gledano v finančnem smislu, še vedno na boljšem oni, saj si prostovoljci sami krijejo vse stroške. Vendar pa dodaja, da bi lagal, če ne bi priznal, da so prostovoljci dodatno organizacijsko breme, predvsem za vodjo organizacije. Kljub temu opravljeno delo izdatno odtehta te dodatne organizacijske napore.

5 SKLEP

Mednarodno prostovoljstvo je vse bolj razširjena oblika razvojnega sodelovanja. Raziskovanje močno zaostaja za njegovo širitvijo, kar negativno vpliva na razumevanje znotraj razvojnega sektorja. Najpomembnejši akterji v razvojnem sodelovanju so še vedno države, vendar pa imajo vse bolj pomembno vlogo tudi ostali akterji, kar prepoznava tudi Agenda 2030. Čeprav mednarodno prostovoljstvo v teoriji delimo na prostovoljno delo, ki spodbuja mednarodno razumevanje (mehka stran), in prostovoljno delo, ki zagotavlja razvojno ali humanitarno pomoč (trda stran), se v praksi ta dva cilja pogosto prekrivata.

Če želimo razumeti pomen in vlogo mednarodnega prostovoljstva, moramo na razvoj gledati širše in ne zgolj preko omejenih definicij razvoja kot gospodarskega napredka in merjenja s številnimi indikatorji. Izboljšano blagostanje prebivalstva ima več vidikov, kjer ni pomembno samo imeti, ampak tudi (oziroma predvsem) biti. Prostovoljstvo kaže človeški obraz razvoja in je kot tak alternativa prevladujoči obliki tržno naravnane razvoja. Če se z njim upravlja previdno, lahko prispeva k implementaciji razvojnega modela, ki je resnično osredotočen na ljudi. Njegova pomembna značilnost je, da vključuje prebivalstvo iz vseh segmentov družbe in ima zato velik potencial, da prispeva k človeškemu napredku in trajnostnemu razvoju.

V preučevanju prostovoljstva se je potrebno izogniti tako pretiranemu optimizmu oziroma idealizmu, kot pretirani ciničnosti in podcenjevanju. Prostovoljstvo je po svoji naravi recipročno in naj bi koristilo vsem vpletenim stranem. Prevladujoči del dosedanjega raziskovanja pa se osredotoča na prostovoljce in njihove koristi, ki jih ni malo. Tako ni neupravičen očitek, da mednarodno prostovoljstvo bolj koristi prostovoljcem, kot tistim, komur naj bi pravzaprav služil, torej njihovim gostiteljem. V dosedanjem raziskovanju obstaja veliko pomanjkanje perspektiv gostiteljev. V nalogi sem zato poskušala določiti in analizirati prednosti in slabosti mednarodnega prostovoljstva, predvsem skozi oči gostiteljev.

Mednarodno prostovoljstvo ima številne pozitivne vidike in prednosti v primerjavi s tradicionalnimi oblikami razvojnega sodelovanja. Njegov človeški obraz se kaže v osebni stiku in zaupanju med ljudmi iz različnih koncev sveta, kar povečuje medkulturno razumevanje. Prebivalstvo s področij, kamor odhajajo prostovoljci, spozna, da se svet ne konča na mejah njihovih skupnosti ali držav in da je ljudem na drugih koncih sveta mar za njihovo blagostanje. Ravno tako je pomemben vidik mednarodnega prostovoljstva njegova zmožnost gradnje odnosov in omrežij tako med organizacijami kot posamezniki. S prenosom znanj se krepi razvoj lokalnih skupnosti in organizacij, kamor prostovoljci odhajajo.

Prostovoljci dopolnjujejo lokalne vire, bodisi z dodatnim parom rok, svojimi znanji in veščini ali materialnimi dobrinami. Partnerstvo je naslednji pozitiven vidik. Gostitelji se vse bolj zavedajo, koliko koristi imajo pravzaprav prostovoljci, in so tako postavljeni v močan položaj enakovrednih partnerjev. Mednarodno prostovoljstvo je tudi vir socialnega kapitala za gostitelje, saj bivši prostovoljci spodbujajo znance, da tudi oni postanejo prostovoljci ali pa po vrnitvi domov zbirajo prispevke za gostiteljske organizacije in skupnosti. Ti prispevki pogosto predstavljajo pomemben delež financiranja teh organizacij.

Kar se tiče slabosti, se neznanje jezika velikokrat omenja kot največja ovira pri delu prostovoljcev, saj onemogoča komunikacijo, s tem pa prenos znanj. Vendar pa to ni nepremostljiva ovira, saj je lahko prisoten prevajalec ali pa se išče ostale načine komunikacije. Mednarodno prostovoljstvo lahko ohranja prevlado razvitega sveta nad manj razvitim, če se na prostovoljce gleda kot na ljudi, ki več vedo in so več vredni kot lokalno prebivalstvo. Zato je izjemno pomembno, da se o razlikah med prostovoljci in gostitelji veliko pogovarja, tako znotraj gostiteljskih organizacij kot z njihovimi uporabniki. Naslednja šibkost je dejstvo, da je prostovoljstvo dejansko odraz povpraševanja in ne potrebe. Vendar tudi če prostovoljci niso nujno potrebni za delovanje organizacije ali skupnosti, je pomemben medkulturni stik in izkušnja. Prostovoljci lahko tudi nimajo zadostnega znanja oziroma veščin, da bi dobro opravili svoje delo, ali pa so njihove prakse neprimerne za lokalne razmere. Da bi bili prostovoljci bolj primerni za opravljanje dela, bi morale gostiteljske organizacije imeti več besede pri njihovi izbiri, česar večinoma sploh nimajo. Delo prostovoljcev lahko spodbuja lokalni razvoj, na primer z odvzemanjem služb lokalnemu prebivalstvu. Na drugi strani ga tudi spodbuja, saj so prostovoljci lahko zgled še posebej mladim, ki jim predstavljajo vzor in upanje, kar jih spodbudi, da se bolj potrudijo za svojo boljšo prihodnost. Prostovoljstvo zahteva tudi velike vložke s strani gostiteljev, v obliki časa, organizacije ali denarja, še posebej če prostovoljci prihajajo za krajša obdobja. V praksi pa se po navadi dogaja, da prostovoljci sami krijejo stroške, ki nastanejo z njihovim prihodom.

Pri pisanju magistrske naloge sta me vodili raziskovalni vprašanji, kateri so pozitivni vidiki mednarodnega prostovoljstva kot netradicionalne oziroma nefinančne oblike razvojnega sodelovanja in katere so njegove šibkosti. Zagotovo je pozitivno, da naj bi mednarodno prostovoljstvo pravzaprav ustrezalo vsem štirim aktualnim načelom mednarodnega razvojnega sodelovanja. V razvojno sodelovanje vnaša številne akterje z vseh ravni družbe, kar zagotavlja trajnostni vpliv. Zaradi visokih stopenj zaupanja med udeleženi je transparentno in odgovorno. Gostiteljem tudi ne vsiljuje svojega, ampak lahko le-ti sami definirajo, kako in na katerih področjih želijo uporabiti prostovoljno delo.

Magistrsko delo pokaže, da številne lastnosti mednarodnega prostovoljstva lahko vidimo tako s pozitivnega kot negativnega vidika. Mednarodno prostovoljstvo naj bi boljše odgovarjalo dejanskim potrebam na terenu, saj se programi oblikujejo s pomočjo gostiteljev in prostovoljci delujejo pod vodstvom lokalnih organizacij. Na drugi strani izjemno narašča povpraševanje po mednarodnem prostovoljnem delu, kar pogosto pripelje do tega, da opravljajo prostovoljci dela, ki nimajo za gostitelje nikakršnega pomena oziroma so jim celo v breme. Še posebej je kritično dejstvo, da gostitelji večinoma nimajo besede pri izbiri prostovoljcev. To pomeni, da njihova znanja in veščine niso nujno ustrezna za dobro opravljanje dela. To se pokaže tudi pri organizaciji CAIJ, ki nima besede pri izbiri prostovoljcev. Poleg tega delo prostovoljcev tam ni nujno potrebno. Vendar gostitelji tega ne vidijo kot pomanjkljivost, saj jim je bistven medkulturni stik in izkušnja.

Mednarodno prostovoljstvo nedvomno prispeva k večjemu mednarodnemu razumevanju. Gradnja pristnih odnosov med ljudmi z različnih koncev sveta je tista lastnost, ki prostovoljstvo bistveno razlikuje od ostalih oblik razvojnega sodelovanja. Bližina odnosov in visoke stopnje zaupanja so razlogi, da je prostovoljstvo bolj uspešno pri prenosu znanj in razvoju zmogljivosti. V tem pogledu ima veliko prednost pred neosebno in od ljudi odtujeno tehnično pomočjo. Prostovoljstvo na prvo mesto postavlja človeka. Ne ukvarja se s statistiko, povprečji ali indikatorji, ampak s posamezniki v konkretnih situacijah. Gre torej za razvojni model, ki je resnično osredotočen na ljudi. Sogovorniki iz organizacije CAIJ so večkrat izpostavili, da je za njih bistven medkulturni stik in da uporabniki organizacije, torej otroci in mladostniki, stkejo vezi z ljudmi z drugih koncev sveta. Hkrati jim zgled prostovoljcev daje upanje za boljšo prihodnost. Mnogi izmed otrok postanejo bolj motivirani za nadaljnje šolanje. Po preučevanju literature in raziskave na terenu lahko to izpostavimo kot največjo prednost prostovoljstva v primerjavi z ostalimi oblikami razvojnega sodelovanja.

Naslednji pozitivni vidik mednarodnega prostovoljstva je dejstvo, da daje priložnost vsakemu izmed nas, da sodeluje pri razvojnih prizadevanjih. Temelji na prepričanju, da posamezna majhna dejanja privedejo do velikih sprememb. Tako prispeva tudi k trajnostnemu razvoju, ki zahteva sodelovanje vseh skupin družbe. Na drugi strani moramo biti do takega razmišljanja tudi kritični. Ni namreč nujno, da je vsak posameznik usposobljen za opravljanje določenega dela. Opozoriti je potrebno na predpostavko, da lahko celo nevedni 'zahodnjaki' prispevajo k razvoju in da so bolj usposobljeni od lokalnega prebivalstva. V organizaciji CAIJ ni videti, da bi o tem razmišljali na ta način, saj sprejmejo vsakega prostovoljca.

Kljub temu da prostovoljstvo ni finančna oblika razvojnega sodelovanja, so finance pomemben vidik. Delovanje organizacije CAIJ je pretežno odvisno od prispevkov, ki jih

zberejo prostovoljci, tako med raznimi akcijami pred samim prihodom, kot še leta po njihovi vrnitvi domov. To na eni strani seveda prispeva k boljšim pogojem za delovanje organizacije. Na drugi strani pa ohranja pogoje odvisnosti in miselnost, da manj razviti deli sveta potrebujejo našo pomoč in da je razviti svet tisti, ki mora rešiti revne.

Kot največjo slabost mednarodnega prostovoljstva bi izpostavila dejstvo, da so najbolj razširjeni kratkotrajni prostovoljski programi. Prostovoljci si zgolj v nekaj tednih ne morejo ustvariti realne slike o deželi, kamor so prišli, in pogosto domov odidejo s površinskimi vtisi ali celo napačnimi predstavami. V kratkem času tudi ne morejo spoznati organizacije in se toliko prilagoditi, da bi lahko resno pripomogli pri njenem delovanju. Tudi pri organizaciji CAIJ najraje vidijo, da prostovoljci ostanejo vsaj nekaj mesecev, največ prostovoljcev pa kljub temu pride zgolj za nekaj tednov.

Tekom raziskovanja in opravljenih intervjujev sem ugotovila, da so prostovoljci zelo dobro sprejeti med gostiteljskimi organizacijami ter lokalnim prebivalstvom in da v njihovih očeh dejansko naredijo veliko razliko. Po mnenju gostiteljev ima mednarodno prostovoljstvo bistveno več pozitivnih kot negativnih vidikov. Še več, edini negativni vidik je v njihovih očeh zgolj jezik oziroma komunikacija. Gostitelji so torej do prostovoljstva izjemno nekritični, kar lahko na eni strani vzamemo kot dokaz, da je mednarodno prostovoljstvo dejansko pozitiven instrument razvojnega sodelovanja. Na drugi strani je taka odsotnost kritičnosti lahko zaskrbljivoča, saj je dejstvo, da lahko prostovoljstvo naredi veliko škode, če se z njim ne upravlja previdno.

Omejitve mojih zaključkov so številne. V prvi vrsti je težko posplošiti ugotovitve na druge prostovoljske programe oziroma kontekste. Intervjuje sem izvedla z zgolj štirimi zaposlenimi v eni organizaciji. Poleg tega sogovornike osebno poznam, zato je mogoče, da so (kljub nenehnemu opozarjanju na iskrenost in kritičnost) izrazili bolj pozitivna stališča, kot jih dejansko imajo. Izbrana organizacija se ukvarja z vzgojo in izobraževanjem otrok. Če bi raziskavo izvedla pri organizaciji, ki se ukvarja z drugačno dejavnostjo, bi verjetno na dan prišli dodatni ali drugačni izzivi.

Pričujoče delo predstavlja zgolj majhen prispevek na področju raziskovanja prostovoljstva kot nove institucije v mednarodnem razvojnem sodelovanju. Potrebni bo še veliko raziskav med različnimi konteksti, posplošitev ugotovitev pa ostaja velik izziv. Tako raziskovanje je drago in zahteva veliko časa, kar močno presega omejitve magistrske naloge. Če sem s svojim delom vnesla med intervjuvane gostitelje vsaj malo dvoma o koristnosti in premisleka o negativnih platih prostovoljstva, je moje delo doseglo svoj namen.

6 LITERATURA

Anheier, Helmut K. in Lester M. Salamon. 1999. Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons. *Law and Contemporary Problems* 62 (4): 43–65.

Appleton, A., F. Leone, K. Offerdahl, N. Risse in A. Sharma. 2013. Summary of the 2nd session of the UN General Assembly Open Working Group on Sustainable Development Goals. *Earth Negotiations Bulletin* 32 (2): 1–12.

Baillie Smith, Matt in Nina Laurie. 2011. International volunteering and development: Global citizenship and neoliberal professionalisation today. *Transactions of the Institute of British Geographers* 36 (4): 545–559.

Barber, Martin in Cameron Bowie. 2008. How International NGOs Could Do Less Harm and More Good. *Development in Practice* 18 (6): 748–754.

Barker, David G. 1993. Values and volunteering. V *Volunteering in Europe*, ur. Justin Davis Smith, 10–31. Berkhamsted: The Volunteer Center UK.

Bondi, Liz in Nina Laurie. 2005. Introduction. Special issue: Working the spaces of neoliberalism. *Antipode* 37 (3): 393–401.

Brav, Jenny, Amanda Moore in Michael Sherraden. 2002. *Limitations of Civic Service: Critical perspectives*. Washington: Washington University, Center for Social Development.

Brown, F. in D. Hall. 2008. Tourism and development in the Global South: The issues. *Third World Quarterly* 29 (5): 839–849.

Browne, Stephen. 2014. A changing world: is the UN development system ready? *Third World Quarterly* 35 (10): 1845–1859.

Bučar, Maja. 2012. Involving Civil Society in the International Development Cooperation of ‘New’ EU Member States: The Case of Slovenia. *Perspectives on European Politics and Society* 13 (1): 83–99.

Chossudovsky, Michael. 1997. *The Globalisation of Poverty: Impacts of IMF and World Bank Reforms*. London: Zed Books.

Comhlahm. 2007. *The Impact of International Volunteering on Host Organisations: A summary of research conducted in India and Tanzania*. Dostopno prek: <http://comhlahm.org/wp-content/uploads/2013/09/Impact-of-International-Volunteering-on-Host-Organisations.pdf> (9. junij 2017).

Costa, Luciene. 2017. Intervju z avtorico. Corumba, 15. maj.

Cowan, M.P. in R. W. Shenton. 1996. *Doctrines of Development*. London: Routledge.

Daftary, Dolly in Amanda Moore McBride. 2004. *International voluntary service: diplomacy, aid, development, or self-service?* Toronto: International Society for Third Sector Research.

Devereux, Peter. 2008. International Volunteering for Development and Sustainability: Outdated Paternalism or a Radical Response to Globalisation? *Development in Practice* 18 (3): 357–370.

--- 2010. *International volunteers: Cheap help or transformational solidarity toward sustainable development*. Perth: School of Sustainability, Murdoch University.

Dickson, Anna K. 1997. *Development and International Relations: A Critical Introduction*. Cambridge: Polity Press.

Diprose, Kristina. 2012. Critical distance: doing development education through international volunteering. *Area* 44 (2): 186–192.

Eade, Deborah in Suzanne Williams. 1995. *The Oxfam Handbook of Development and Relief Volume 2*. Oxford: Oxfam.

Edelman, Marc in Angelique Haugerud, ur. 2005. *The Anthropology of Development and Globalization*. Oxford: Blackwell.

Engel, Susan in Nichole Georgeou. 2011. The Impact of Neoliberalism and New Managerialism on Development Volunteering: An Australian Case Study. *Australian Journal of Political Science* 46 (2): 297–311.

Essen, Johan von, Lesley Hustinx, Jacques Haers in Sara Mels. 2015. Religion and volunteering. V *Religion and volunteering – Complex, contested and ambiguous relationships*, ur. Johan von Essen, Lesley Hustinx, Jacques Haers in Sara Mels, 1–22. London: Springer International Publishing.

Esteves, Paulo in Manaira Assunção. 2014. South–South cooperation and the international development battlefield: between the OECD and the UN. *Third World Quarterly* 35 (10): 1775–1790.

Evans, Kate. 2014. *Volunteering Abroad: Who's Helping Whom?* Dostopno prek: <https://www.goverseas.com/blog/volunteering-abroad-who-is-helping-whom> (8. junij 2017).

Forin, Pasquale. 2017. Intervju z avtorico. Corumba, 15. maj.

Führer, Helmut. 1996. *The Story of Official Development Assistance: A History of the Development Assistance Committee and the Development Co-operation Directorate in Dates, Names and Figures*. Paris: OECD. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/1896816.pdf> (8. maj 2017).

- Ghose, Toorjo in Meenaz Kassam. 2014. Motivation to Volunteer Among College Students in India. *Voluntas* 25: 28–45.
- Goncalves, Luciano. 2017. Intervju z avtorico. Corumba, 15. maj.
- Hammersley, Laura Ann. 2014. Volunteer tourism: building effective relationships of understanding. *Journal of Sustainable Tourism* 22 (6): 855–873.
- Hanson, Lori. 2010. Global citizenship, global health, and the internationalization of curriculum: a study of transformative potential. *Journal of Studies in International Education* 14 (1): 70–88.
- Haynes, Jeffrey. 2008. *Development studies*. Cambridge: Polity Press.
- Hettne, Bjorn. 1995. *Development Theory and the Three Worlds*. Harlow: Longman.
- Impey, Kathy in John Overton. 2013. Developing partnerships: the assertion of local control of international development volunteers in South Africa. *Community Development Journal* 49 (1): 111–128.
- Jones, Andrew. 2008. The rise of global work. *Transactions of the Institute of British Geographers* 33 (1): 12–26.
- Kindornay, Shannon. 2014. Reflecting on The Future Role of The Private Sector in International Development Cooperation. *Undercurrent* 10 (3): 60–63.
- Kothari, Uma. 2005. A radical history of development studies: individuals, institutions and ideologies. V *A radical history of development studies: individuals, institutions and ideologies*, ur. Uma Kothari, 1–14. Cape Town: David Philip.
- Lewis, David. 2005. Individuals, organizations and public action: trajectories of the ‘non-governmental’ in development studies. V *A radical history of development studies: individuals, institutions and ideologies*, ur. Uma Kothari, 200–221. Cape Town: David Philip.
- 2006. Globalization and international service: A development perspective. *Voluntary Action* 7 (2): 13–26.
- Letts, Christine, William P. Ryan in Allen Grossman. 1999. *High performance nonprofit organizations*. New York: John Wiley.
- Linklater, Andrew. 2002. Cosmopolitan harm conventions. V *Conceiving cosmopolitanism*, ur. Steven Vertovec in Robin Cohen, 254–267. Oxford: Oxford University Press.
- Loftsdottir, Kristin. 2009. Invisible colour: Landscapes of whiteness and racial identity in international development. *Anthropology Today* 25 (5): 4–7.
- Lopes, Carlos in Thomas Theisohn. 2003. *Ownership, Leadership and Transformation: Can We Do Better For Capacity Development?* London: Earthscan.

Lough, Benjamin J. in Janet Carter-Black. 2015. Confronting the white elephant: International volunteering and racial (dis)advantage. *Progress in Development Studies* 15 (3): 207–220.

Lough, Benjamin J. in Lenore Matthew. 2013. *Measuring and conveying the added value of international volunteering*. Paris: International Forum for Volunteering in Development Conference. Dostopno prek: https://www.france-volontaires.org/IMG/pdf/ivco2013_measuring_and_conveying_the_added_value_of__international_volunteering_lough.pdf (10. junij 2017).

Lough, Benjamin J., Amanda Moore McBride, Margaret S. Sherraden in Kathleen O'Hara. 2011. Capacity Building Contributions of Short-Term International Volunteers. *Journal of Community Practice* 19 (2): 120–137.

Lough, Benjamin J., Margaret S. Sherraden in Amanda Moore McBride. 2012. Measuring International Service Outcomes: Implications For International Social Work Field Placements. *Journal of Social Work Education* 48 (3): 479–499.

Lucas, Brian. 2009. *Helpdesk Research Report: Changing approaches to technical assistance*. Dostopno prek: <http://www.gsdr.org/docs/open/hd586.pdf> (21. avgust 2017).

Lyons, Kevin in Stephen Wearing. 2008. All for good cause? The blurred boundaries of volunteering and tourism. V *Journeys of discovery in volunteer tourism*, ur. Kevin Lyons in Stephen Wearing, 147–154. Cambridge: CABI.

Mangold, Katharina. 2012. Struggling to Do the Right Thing: Challenges during international volunteering. *Third World Quarterly* 33 (8): 1493–1509.

Mawdsley, Emma, Laura Savage in Sung-Mi Kim. 2014. A 'post-aid world'? Paradigm shift in foreign aid and development cooperation at the 2011 Busan High Level Forum. *The Geographical Journal* 180 (1): 27–38.

McWha, Ishbel. 2011. The roles of, and relationships between, expatriates, volunteers, and local development workers. *Development in Practice* 21 (1): 29–40.

Melber, Henning. 2014. Whose world? Development, civil society, development studies and (not only) scholar activists. *Third World Quarterly* 35 (6): 1082–1097.

Moore McBride, Amanda in Dolly Daftary. 2005. *International Service: History and Forms, Pitfalls and Potential*. Washington: Centre for Social Development, Global Service Institute.

Nastav, Eva. 2014. *Načelo učinkovitosti razvojne pomoči Evropske unije in Kitajske Mozambiku*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

OECD. 2006. *The Challenge of Capacity Development: Working Towards Good Practice*. Pariz: OECD. Dostopno prek: http://www.fao.org/fileadmin/templates/capacitybuilding/pdf/DAC_paper_final.pdf (6. januar 2017).

--- 2012. *The Busan Partnership for Effective Development Cooperation*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/Busan%20partnership.pdf> (19. april 2017).

Palacios, Carlos M. 2010. Volunteer tourism, development and education in a postcolonial world: Conceiving global connections beyond aid. *Journal of Sustainable Tourism* 18 (7): 861–878.

Perold, Helene, Lauren A. Graham, Eddy Mazembo Mavungu, Karena Cronin, Learnmore Muchemwa in Benjamin J. Lough. 2012. The colonial legacy of international voluntary service. *Community Development Journal* 48 (2): 179–196.

Powell, Mike in David Seddon. 1997. NGOs & the Development Industry. *Review of African Political Economy* 71: 3–10.

Randel, J., T. German, M. Cordiero in L. Baker. 2004. *International volunteering: Trends, added value and social capital*. Somerset: Development Initiatives.

Raymond, E. M. in C.M. Hall. 2008. The development of crosscultural (mis)understanding through volunteer tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 16 (5): 530–543.

Rhodes-Jiao, Jo. 2009. Working in partnership to make education for all a reality. *Education Review* 21 (2): 104–110.

Rockcliffe, B. 2005. International volunteering: an evolving paradigm. *Voluntary Action* 7 (2): 35–45.

Rosenberger, Cynthia. 2000. Beyond empathy: Developing critical consciousness through service learning. V *Integrating service learning and multicultural education in colleges and universities*, ur. Carolyn O'Grady, 23–43. Mahwah: Lawrence Erlbaum.

Sabljak, Antun. 2017. Intervju z avtorico. Corumba, 15. maj.

Schech, Susanne, Anuradha Mundkur, Tracey Skelton in Uma Kothari. 2015. New spaces of development partnership: Rethinking international volunteering. *Progress in Development Studies* 15(4): 358–370.

Sherraden, Margaret, John Stringham, Simona Sow in Amanda McBride. 2006. The Forms and Structure of International Voluntary Service. *Voluntas: International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations* 17 (2): 156–180.

Sherraden, Margaret, Benjamin Lough in Amanda McBride. 2008. Effects of International Volunteering and Service: Individual and Institutional Predictors. *Voluntas: International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations* 19 (4): 395–421.

Simpson, K. 2004. 'Doing development': the gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development* 16 (5): 681–692.

Smith, Brian H. 1990. *More Than Altruism: The Politics of Private Foreign Aid*. Princeton: Princeton University Press.

Smith, Matt. 2004. Mediating the world: development, education and global citizenship. *Globalisation, Societies and Education* 2 (1): 67–82.

Smith, Matt in Helen Yanacopoulos. 2004. The public faces of development: an introduction. *Journal of International Development* 16: 657–664.

Southwick, Natalie. 2015. *How Do Communities Abroad Benefit from International Volunteers?* Dostopno prek: <https://www.gooverseas.com/blog/how-do-communities-abroad-benefit-from-international-volunteers> (8. junij 2015).

Tisch, Sarah J. in Michael B. Wallace. 1994. *Dilemmas of Development Assistance : The What, Why and Who of Foreign Aid*. Boulder: Westview Press,

United Nations. 2014. *The Road to Dignity by 2030: Ending Poverty, Transforming All Lives and Protecting the Planet. Synthesis Report of the Secretary-General On the Post-2015 Agenda*. Dostopno prek: http://www.un.org/disabilities/documents/reports/SG_Synthesis_Report_Road_to_Dignity_by_2030.pdf (9. marec 2015).

UNDP Evaluation Office. 2003. *Volunteerism and development*. Dostopno prek: <http://www.civicengagement.org/agingsociety/links/volunteerismanddevelopment.pdf> (10. december 2016).

UN Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda. 2012. *Realizing the Future We Want for All. Report to the Secretary General*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/development/desa/policy/untaskteam_undf/untt_report.pdf (9. marec 2015).

United Nations Volunteers. 2010. *Engaging Communities - Annual Report 2009*. Dostopno prek: <https://www.unv.org/sites/default/files/UNV%20AR%202009%20%5BEng%5D.pdf> (30. maj 2017).

--- 2011. *Inspiring Youth - Annual Report 2010*. Dostopno prek: <https://www.unv.org/sites/default/files/UNV%20AR%202010%20%5BENG%5D%20%5BFInal%5D%20%5BLR%5D.pdf> (30. maj 2017).

--- 2012. *Volunteering for Our Future - Annual Report 2011*. Dostopno prek: https://www.unv.org/sites/default/files/UNV_Annual_report_2011_en_web.pdf (30. maj 2017).

--- 2013. *Creating Lasting Impact - Annual Report 2012*. Dostopno prek: https://www.unv.org/sites/default/files/UNV_AR2012_web.pdf (30. maj 2017).

--- 2014. *Volunteering for the World We Want - Annual Report 2013*. Dostopno prek: <https://www.unv.org/sites/default/files/UNV-RA2013-web.pdf> (7. junij 2017).

--- 2015a. *Inspiration in Volunteer Action - 2014 Annual Report*. Dostopno prek: https://www.unv.org/sites/default/files/UNV-Annual-Report-2014_0.pdf (7. junij 2017).

--- 2015b. *State of the World's 2015 Volunteerism Report - Transforming Governance*. Dostopno prek: <https://www.unv.org/sites/default/files/2015%20State%20of%20the%20World%27s%20Volunteerism%20Report%20-%20Transforming%20Governance.pdf> (8. junij 2017).

--- 2016a. *Delivering at the Grassroots - 2015 Annual Report*. Dostopno prek: https://www.unv.org/sites/default/files/UNV-Annual-report-2015_0.pdf (7. junij 2017).

--- 2016b. *Volunteerism in the 2030 Agenda*. Dostopno prek: <https://www.unv.org/sites/default/files/50739%20-%20UNV%20in%20Action%20-%20WEB.pdf> (8. junij 2017).

--- 2016c. *The power of volunteerism*. Dostopno prek: <https://www.unv.org/volunteerism/power-volunteerism> (7. junij 2017).

Vodopivec, Barbara in Rivke Jaffe. 2011. Save the World in a Week: Volunteer Tourism, Development and Difference. *European Journal of Development Research* 23: 111–128.

Wu, Huiting. 2011. *Social Impact of Volunteerism*. Dostopno prek: http://www.pointsoflight.org/sites/default/files/site-content/files/social_impact_of_volunteerism_pdf.pdf (23. avgust 2017).